

NORMATIVNI IZAZOVI PROIZVODNJE ENERGIJE KORIŠTENJEM VJETRA U ISKLJUČIVOM GOSPODARSKOM POJASU REPUBLIKE HRVATSKE

Dr. sc. IVICA KINDER*

UDK 502.174.3 + 632.117(262.3)

341.225.5

DOI 10.21857/y7v64t42zy

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 14. travnja 2024.

Prihvaćeno za tisak: 19. lipnja 2024.

Svrha ovog istraživanja jest identificirati normativne i akcesorne pravne i nepravne izazove u primjeni Konvencije UN-a o pravu mora iz 1982., zakonodavstva EU-a i unutarnjeg prava Republike Hrvatske (RH) u vezi s mogućim iskorištavanjem obnovljivih izvora energije, napose energije vjetra na moru u RH, s posebnim osvrtom na isključivi gospodarski pojas. Na temelju uvida u stručnu literaturu i praksu drugih država autor projicira sadržaj djelatnosti i infrastrukture potrebne za iskorištavanje energije vjetra na moru promatrajući ih kroz prizmu prostornog planiranja, odnosno koegzistencije s drugim pomorskim gospodarskim djelatnostima. Analizirajući sadržaj i pravne dosege Konvencije UN-a o pravu mora iz 1982. i Pomorskog zakonika, napose u vezi s umjetnim otocima, uređajima i napravama, autor primarno sagledava poveznice s propisima RH o plovnim, plutajućim i nepomičnim odobalnim pomorskim objektima. Posredno se dotiče povezanih pitanja opasnih djelatnosti, odgovornosti za štetu, kaznenopravne odgovornosti i nadzora na moru. Zaključuje kako normativni okvir RH treba upotpuniti u vezi s isključivim gospodarskim pojasom te međuresorno ujednačiti na zakonskoj i podzakonskoj razini, osobito u definicijama temeljnih pojmova. Nastojanja Europske unije (EU) na polju tzv. energetske tranzicije promatraju se analizom politike, strategije i sekundarnog prava EU-a o tzv. plavom gospodarstvu, prostornom planiranju na moru te prekograničnoj i regionalnoj suradnji. Autor izvodi zaključak o primatu Konvencije UN-a o pravu mora iz 1982., odnosno suverenih prava RH u isključivom gospodarskom pojasu, uz stajalište o stvarnim pravnim dosezima primjenjivog sekundarnog prava EU-a. S obzirom na gospodarsko-politička nastojanja EU-a u vezi s isključivim gospodarskim pojasom država članica, autor zagovara aktivno sudjelovanje RH u svim tekućim procesima radi zaštite svojih nacionalnih interesa u skladu sa svojim geopolitičkim položajem te pomorskom i jadranskom orijentacijom.

* Dr. sc. Ivica Kinder, znanstveni suradnik, Sveučilište obrane i sigurnosti »Dr. Franjo Tuđman«, Ilica 256 b, 10000 Zagreb, e-adresa: ivica.kinder@sois-ft.hr.

Ključne riječi: *Jadransko more; isključivi gospodarski pojas; umjetni otoci; obnovljivi izvori energije; energija vjetra; Europska unija.*

1. UVOD

Proizvodnja energije korištenjem mora, morskih struja i vjetrova počela se u RH češće spominjati unazad nekoliko godina, u znatnoj mjeri u vezi s nastojanjima EU-a za klimatski neutralnom budućnošću. Štoviše, klimatska neutralnost postala je paneuropski prioritet s istaknutom regionalnom dimenzijom kada je riječ o planiranju i realizaciji projekata. Što se tiče korištenja mora, morskih struja i vjetrova, EU smatra kako se radi o »jednoj od tehnologija za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora s najvećim potencijalom za rast«. ¹ Također se ističe kako je »iskorištavanje tog tehnološkog i fizičkog potencijala ključno ako Europa želi ostvariti svoje ciljeve smanjenja emisija ugljika do 2030. i postati klimatski neutralna do 2050.«. ² S tim povezana razmišljanja i vizije postali su, kada je riječ o moru RH u sadržajnom pogledu, konkretnije vidljivi kroz Akcijski plan za obnovljive izvore energije na moru u RH (u daljnjem tekstu: Akcijski plan) koji je objavljen u svibnju 2023. godine. ³ Sadržaj Akcijskog plana pokazuje kako se razmišljanja i vizije, odnosno poslovni interesi njegovih tvoraca i zagovornika ne tiču samo teritorijalnog mora, nego i isključivog gospodarskog pojasa (u daljnjem tekstu: IGP) RH.

RH je IGP u Jadranskom moru proglasila 5. veljače 2021. godine, pozivajući se na Konvenciju UN-a o pravu mora iz 1982. (u daljnjem tekstu: UNCLOS) i svoj Pomorski zakonik (u daljnjem tekstu: PZ) (glava IV.). ⁴ Tako je stekla mogućnost proizvodnje energije korištenjem mora, morskih struja i vjetrova te jurisdikciju

¹ Europska komisija, Strategija EU-a za iskorištavanje potencijala energije iz obnovljivih izvora na moru za klimatski neutralnu budućnost, COM (2020) 741 final od 19. studenoga 2020., str. 2, dostupno na <https://www.sabor.hr/hr/node/18402> (pristup 4. siječnja 2024.).

² *Ibid.*, str. 1.

³ Duić, N.; Krajačić, G.; Mikulčić, H.; Beljan, D.; Koren, Ž.; Legović, T.; Poljanec, Z.; Radun, B.; Bakšić Pavlović, N.; Jurišić, M.; Bertolino, M.; Leib, B.; Komušanac, I., Akcijski plan za obnovljive izvore energije na moru u Republici Hrvatskoj, Fakultet strojarstva i brodogradnje (FSB) Sveučilišta u Zagrebu, OIKON d.o.o. – Institut za primijenjenu ekologiju, udruga »Pokret otoka«, gospodarsko-interesno udruženje OIE Hrvatska, Europska banka za obnovu i razvoj (EBRD), svibanj 2023., dostupno na <https://oie.hr/wp-content/uploads/2023/05/Akcijski-plan-za-obnovljive-izvore-web71.pdf> (pristup 3. siječnja 2024.).

⁴ Konvencija UN-a o pravu mora iz 1982., *Narodne novine – Međunarodni ugovori*, br. 9/2000 i Pomorski zakonik, *Narodne novine*, br. 181/2004, 76/2007, 146/2008, 61/2011, 56/2013, 26/2015, 17/2019. Za razliku od Odluke Hrvatskog sabora (v. *infra* u bilj. 5) koja govori o isključivom gospodarskom pojasu, PZ govori o gospodarskom pojasu.

u vezi s podizanjem umjetnih otoka, uređaja i naprava na tom dijelu Jadranskog mora, za razliku od dotadašnjeg tzv. zaštićenog ekološko-ribolovnog pojasa (u daljnjem tekstu: ZERP) koji je proglašen 2003. godine.⁵ U Odluci o proglašenju IGP-a, Hrvatski sabor istaknuo je suverena prava i jurisdikciju RH, ali i činjenicu kako u tom morskom prostoru sve države uživaju »međunarodnim pravom zajamčene slobode plovidbe, preleta, polaganja podmorskih kablova i cjevovoda i druge međunarodnopravno dopuštene uporabe mora«. ⁶ RH se obvezala provoditi pravni režim IGP-a u skladu s UNCLOS-om i zakonodavstvom EU-a. Obvezala se kroz usklađeno djelovanje i na suradnju sa svim jadranskim i obalnim državama Sredozemlja u zaštiti i očuvanju prirodnih bogatstava mora i morskog okoliša Jadrana i cijelog Sredozemlja.

Baveći se suverenim pravima i jurisdikcijom država u IGP-u, znameniti hrvatski međunarodni pravници Ibler, Rudolf, Degan i dr. isticali su prije mnogo godina kako će neke koristi, poput proizvodnje energije korištenjem vode, struja i vjetrova postati važne u budućnosti i da ih se tek treba otkriti. Kao što vidimo, ta budućnost postaje naša sadašnjost. U ovom radu analiziramo potencijalne normativne i akcesorne pravne i nepravne izazove primjene UNCLOS-a, zakonodavstva EU-a i unutarnjeg pravnog poretka RH, vezano uz moguće iskorištavanje obnovljivih izvora energije (OIE), a napose energije vjetra na moru u RH, primarno s osvrtom na njezin IGP. Radi se, prije svega, o pravnim aspektima i pojmovnom određenju umjetnih otoka, uređaja i naprava na moru, odnosno pomorskih (plovnih, plutajućih i nepomičnih odobalnih) objekata. Osim toga, analiziramo i pitanja opasnih djelatnosti (zbog mogućnosti eksplozije, požara i sl.), odgovornosti za štetu, kaznenopravne odgovornosti i dr. te pitanja prostornog planiranja morskog područja, odnosno koegzistencije raznih gospodarskih djelatnosti na moru itd. Također se bavimo upravnopravnim, građanskopravnim i raznim drugim pravnim pitanjima čija praktična važnost potiče na znanstveno-stručnu obradu. U razmatranjima svih tih aspekata i pitanja rukovodimo se temeljnim načelima koja su u svojem znanstvenom radu postavili znameniti hrvatski pravni stručnjaci, kao i svojim vlastitim promišljanjima.

Što se tiče međunarodnih aspekata korištenja IGP-a, uključujući i moguće iskorištavanje OIE-a na moru, hrvatski međunarodni pravници redovito su isticali podjednaku važnost međunarodnog prava i unutarnjeg pravnog poretka za

⁵ Odluka o proširenju jurisdikcije Republike Hrvatske na Jadranskom moru, *Narodne novine*, br. 157/2003, donesena je 6. listopada 2003., a stupila je na snagu 3. listopada 2003. godine.

⁶ Odluka o proglašenju isključivog gospodarskog pojasa Republike Hrvatske u Jadranskom moru, *Narodne novine*, br. 10/2021, donesena je 5. veljače 2021., a stupila je na snagu 13. veljače 2021. godine.

interese RH te su ukazivali na nužnost međunarodne suradnje.⁷ RH, kao jedna od obalnih država članica EU-a, treba aktivno sudjelovati u svim procesima kako bi na osnovi suvereniteta u teritorijalnom moru i suverenih prava u IGP-u uspješno i dugoročno ostvarila vlastite potrebe te zaštitila svoje nacionalne interese, pritom ne dovodeći u pitanje doprinos u ostvarenju ciljeva EU-a čiji se procesi vezani uz iskorištavanje OIE-a odvijaju u znatnoj mjeri kroz njegove institucije. Kada je riječ o EU-u i iskorištavanju OIE-a općenito, pa tako i na moru, smatra se kako se promicanjem uporabe energije iz OIE-a u današnje doba »nastavlja važna uloga koju su pitanja iz područja energije zauzimala u povijesnom procesu europske integracije«. ⁸ Tako se pored gospodarske integracije neizostavno treba pratiti nastojanja za daljnjom političkom integracijom EU-a, uključujući tzv. teritorijalnu koheziju. Međutim, svaka suradnja mora polaziti od priznavanja legitimnih nacionalnih interesa, a ne obratno.⁹ Kako bi to rekao Vidas: »Pomorska nacija nikad ne smije zaboraviti izreku da ne određuje smjer vjetra pravac kojim ćemo ploviti – nego se pravac plovidbe određuje našim postavljanjem jedara!«¹⁰

2. ISKLJUČIVI GOSPODARSKI POJAS – RH I JADRANSKO MORE

Istaknuti hrvatski međunarodni pravници desetljećima ukazuju kako geopolitički položaj RH, njezinu pomorsku i jadransku orijentaciju nužno stavlja u prvi red njezinih prioriteta. Ibler ukazuje na nekoliko činjenica. Prije svega, kako nijedno drugo more nema toliko neobalnih država u svojem zaleđu kao što je to slučaj s Jadranskim morem.¹¹ Nadalje, kako je RH zapravo obalna država u jednom uskom moru čije je biološko bogatstvo prilično ograničeno te je među siromašnijim morima po ukupnim količinama ribe i planktona. Također, ekološka je ravnoteža u Jadranskom moru vrlo osjetljiva pa su i obala i otoci u trajnoj velikoj opasnosti od onečišćenja, stoga ih i razvoj turizma čini lako ranjivim.¹² U novije se vrijeme Jadransko more suočava i s rastućim

⁷ Ibler, V., *Međunarodno pravo mora i Hrvatska*, Barbat, Zagreb, 2001., str. 559.

⁸ Šantek, I.; Ofak, L., *Pravni okvir za obnovljive izvore energije u pravu Europske unije*, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 57 (2020.), br. 3, str. 819.

⁹ Vidas, D., *Zaštita Jadrana*, Školska knjiga, Zagreb, 2007., str. 185.

¹⁰ *Ibid.*, str. 37.

¹¹ Ibler, V., *The Changing Law of the Sea as Affecting the Adriatic*, Ibler, V. (ur.), *Koliko vrijedi međunarodno pravo*, Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija RH, Zagreb, 2006., str. 429.

¹² Ibler, V., *Pravo Republike Hrvatske da proglasi svoj isključivi gospodarski pojas*, Ibler, V. (ur.), *Koliko vrijedi međunarodno pravo*, Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija RH, Zagreb, 2006., str. 442.

pritiskom raznih gospodarskih djelatnosti koje stvaraju podvodnu buku.¹³ Vidas kao ključne interese RH na moru vidi omogućavanje održivog ribolova i zaštitu morskog okoliša, odnosno zaštitu dviju gospodarskih grana – turizma (temeljenog na jedinstvenoj obali i čistom moru) i ribarstva.¹⁴ Smatra kako o tome, u znatnoj mjeri, ovisi demografski razvoj hrvatske obale i otoka.¹⁵ Imajući u vidu interese drugih država, imperativ je ostvariti dva cilja – s jedne strane, sigurnost svih obalnih država, a s druge strane slobodan pristup u/iz Jadranskog mora za potrebe međunarodne plovidbe.¹⁶

Nakon usvajanja UNCLOS-a, IGP je postao jedan od najvažnijih novouvedenih morskih pojaseva.¹⁷ Naime, kako to ističe Prölss, nastavno na suverenitet u svojem teritorijalnom moru, obalna država u IGP-u ima funkcionalna suverena prava i jurisdikciju s teritorijalnim obilježjem.¹⁸ Zato IGP dira, povoljno ili nepovoljno, u interese drugih obalnih i neobalnih država. Neobalne države (engl. *land-locked*) nemaju morskou obalu i moraju se osloniti na jednu ili više susjednih država za pristup moru.¹⁹ Ibler smatra kako ne postoji ni jedna obalna pa čak ni država bez morske obale koja na neki način ne bi bila zainteresirana za tuđi IGP.²⁰ Prema tome, sva pitanja koja se tiču IGP-a redovito su važna za širi krug država.²¹ To, razumljivo, potiče na proučavanje i analiziranje niza pitanja vezanih uz IGP, ali i nacionalnih zakona obalnih država koji se odnose na njihov IGP.²² Pritom uvijek valja imati na umu kako neobalne države, premda imaju određena prava u tuđem IGP-u, s tim nipošto nisu u ravnopravnom položaju s obalnim državama kao nositeljima suverenih prava u svojem IGP-u.²³ Smatramo

¹³ Runko Luttenberger, L.; Slišković, M.; Ančić, I.; Ukić Boljat, H., *Environmental Impact of Underwater Noise*, *Pomorski zbornik*, posebno izdanje, br. 4, 2022., str. 53.

¹⁴ Vidas, D., *Zaštita Jadrana*, *op. cit.*, str. 44.

¹⁵ *Ibid.*, str. 185.

¹⁶ Ibler, V., *The Changing Law...*, *op. cit.*, str. 431.

¹⁷ Harrison, J., *Making the Law of the Sea: A Study in the Development of International Law*, Cambridge University Press, Cambridge, 2011., str. 49.

¹⁸ Prölss, A. (ur.), *The United Nations Convention on the Law of the Sea: A Commentary*, Bloomsbury Publishing, London, 2017., str. 466.

¹⁹ Vasciannie, S. C., *Land-locked and Geographically Disadvantaged States in the International Law of the Sea*, Clarendon Press, Oxford, 1990., str. 4.

²⁰ Ibler, V., Što dokazuju nacionalna zakonodavstva o međunarodnom pravnom institutu isključiva gospodarska zona?, Ibler, V. (ur.), *Koliko vrijedi međunarodno pravo*, Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija RH, Zagreb, 2006., str. 400.

²¹ Ibler, V., *Pravo Republike Hrvatske...*, *op. cit.*, str. 437.

²² Ibler, V., Što dokazuju nacionalna zakonodavstva..., *op. cit.*, str. 400.

²³ Ibler, V., *Pravo Republike Hrvatske...*, *op. cit.*, str. 437.

kako se RH u ostvarivanju svojih nacionalnih interesa mora s tim rukovoditi bez ustezanja.

Od proglašenja svoje neovisnosti 25. lipnja 1991. godine do članstva u EU 1. srpnja 2013. godine, RH dugi niz godina nije proglašavala svoj IGP. Doduše, 3. listopada 2003. godine proglasila je ZERP koji je uključivao mnoge sadržaje IGP-a.²⁴ Ipak, među tim sadržajima nisu bile proizvodnja energije korištenjem mora, morskih struja i vjetrova, kao ni jurisdikcija u vezi s podizanjem umjetnih otoka, uređaja i naprava.²⁵ Prema članku 56. UNCLOS-a, obalna država u IGP-u ima »suverena prava radi istraživanja i iskorištavanja, očuvanja i gospodarenja živim i neživim prirodnim bogatstvima voda nad morskim dnom i onih morskog dna i njegova podzemlja, te glede drugih djelatnosti radi gospodarskog istraživanja i iskorištavanja pojasa, kao što je proizvodnja energije korištenjem vode, struja i vjetrova«. ²⁶ Također, ima »jurisdikciju, u skladu s relevantnim odredbama Konvencije, glede: (i) podizanja i upotrebe umjetnih otoka, uređaja i naprava; (ii) znanstvenog istraživanja mora; (iii) zaštite i očuvanja morskog okoliša« te ima »druga prava i dužnosti« predviđene po UNCLOS-u.²⁷ Slijedom citiranih odredaba UNCLOS-a, RH je u svojem unutarnjem pravu, putem članka 35. PZ-a, odredila da u »gospodarskom pojasu Republike Hrvatska ima isključivo pravo graditi, dopuštati i regulirati gradnju, rad i uporabu umjetnih otoka, uređaja i naprava na moru, morskom dnu i u morskome podzemlju«, a da se na gradnju, rad i uporabu tih objekata primjenjuju odgovarajući propisi RH.²⁸

Što se tiče odnosa IGP-a i epikontinentalnog pojasa, Degan je isticao da »kada neka obalna država proglasi gospodarski pojas, ona u njega asimilira svoj epikontinentalni pojas« koji po UNCLOS-u obuhvaća morsko dno i njegovo podzemlje. To proglašenje, međutim, ne utječe na pravni režim morskog dna i podzemlja jer je on i dalje uređen konvencijskim propisima koji se odnose na epikontinentalni pojas.²⁹ U vezi s tim, Rudolf je isticao da su, unatoč razlikama, instituti IGP-a i epikontinentalnog pojasa »u osnovi i po svojoj biti srodni, gotovo identični«. ³⁰ Smatrao je kako treba »stopiti i izgraditi jedan jedinstveni, jasno definiran i cjelovito

²⁴ Odluka o proširenju..., *op. cit.* u bilj. 5.

²⁵ Nišević, I., Isključivi gospodarski pojas Republike Hrvatske – što (ni) smo dobili proglašenjem?, *Informator*, br. 6722, Zagreb, 2022., str. 9.

²⁶ Konvencija UN-a o pravu mora iz 1982., *op. cit.* u bilj. 4.

²⁷ *Ibid.*

²⁸ Pomorski zakonik, *op. cit.* u bilj. 4.

²⁹ Degan, V. Đ., *Međunarodno pravo mora u miru i u oružanim sukobima*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2002., str. 59.

³⁰ Rudolf, D., *Morski gospodarski pojas u međunarodnom pravu*, Književni krug, Split, 1988., str. 58.

normiran institut«. ³¹ Što se tiče razgraničenja epikontinentalnog pojasa, odnosno IGP-a, Barić-Punda i Grabovac još su sredinom devedesetih godina dvadesetog stoljeća isticali da bi RH mogla proglasiti IGP do vanjske granice epikontinentalnog pojasa, a da »Italija ne bi mogla imati nikakvih valjanih pravnih razloga suprotstavljati se proklamaciji gospodarskog pojasa Hrvatske do te granice«. ³²

Prihvatanje takvog gledišta vidljivo je u Odluci Hrvatskog sabora o proglašenju IGP-a: »Do sklapanja međunarodnih ugovora o razgraničenju, vanjska granica isključivog gospodarskog pojasa Republike Hrvatske privremeno slijedi crtu razgraničenja epikontinentalnog pojasa uspostavljenu Sporazumom između SFRJ i Talijanske Republike o razgraničenju epikontinentalnog pojasa između dviju država u Jadranskom moru iz 1968. godine i Dogovorom između Vlade Republike Hrvatske i Vlade Talijanske Republike o preciznom utvrđivanju crte razgraničenja epikontinentskog pojasa Republike Hrvatske i Vlade Talijanske Republike iz 2005. godine...« ³³ Na prijedlog Vlade RH, Hrvatski sabor donio je 14. ožujka 2024. godine Zakon o potvrđivanju Ugovora između Republike Hrvatske i Talijanske Republike o razgraničenju isključivih gospodarskih pojaseva kojim je privremena granica IGP-a RH iz Odluke Hrvatskog sabora od 5. veljače 2021. godine (o proglašenju IGP-a RH) postala trajna i konačna crta razgraničenja. ³⁴

Na temelju svojih dugogodišnjih iskustava, istaknuti hrvatski međunarodni pravници općenito su upozoravali i kako će napredak tehnologija, nedvojbeno, ponekad pojačavati neracionalno iskorištavanje mora preko granica dopustivog. ³⁵ Po mišljenju Vidasa, izraženom u kontekstu prijevoza nafte Jadranom, dalekosežnije posljedice po morski okoliš mogu nastati iz redovitih operacija na moru, a ne iz pojedinačnih događaja razmjera katastrofe. ³⁶ Zbog prethodno navedenog, izdvajamo preporuku Iblera koji govori kako je primjenu režima IGP-a, kao i kada je nastajao u prošlom stoljeću, neophodno balansirati »s nekim drugim interesima i zahtjevima, u prvom redu vojnosigurnosnim, prometnim, ekološkim«. ³⁷ Osim toga, Ibler je ukazivao i na postojanje oficijelnih i neoficijelnih snaga, odnosno država i vlada te raznih interesnih skupina koje su zajedno uspijevale pomicati granice prava

³¹ *Ibid.*

³² Barić-Punda, V.; Grabovac, I., Pojam otoka u međunarodnom pravu, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 32 (1995.), br. 39-40, str. 110.

³³ Odluka o proglašenju..., *op. cit.* u bilj. 6.

³⁴ *Narodne novine – Međunarodni ugovori*, br. 3/2024.

³⁵ Ibler, V., *Međunarodno pravo mora...*, *op. cit.*, str. 559.

³⁶ Vidas, D., *Zaštita Jadrana*, *op. cit.*, str. 197.

³⁷ Ibler, V., *Međunarodno pravo mora...*, *op. cit.*, str. 71.

mora.³⁸ Njegova je preporuka o korisnosti multidisciplinarnog pristupa stručnjaka i sada *mutatis mutandis* primjenjiva, s obzirom na materiju koja je predmet ovog istraživanja.³⁹

Smatramo kako je potrebno imati u vidu sva prethodno navedena gledišta u svim budućim aktivnostima radi iskorištavanja OIE-a na moru u RH, među ostalim, i kako se do čiste energije ne bi dolazilo na nečist način, odnosno uz pomoć nečistih tehnologija. Zato podsjećamo na zagovor Vidas, oblikovan prema načelima njegovih prethodnika, za dvije linije koordinacije u pitanjima vezanim uz more – na smislen i organiziran način, povezivanje vanjskopolitičkih s unutarnjopolitičkim razmatranjima te na isti način povezivanje rada resora nadležnih za pomorstvo, ribarstvo, zaštitu morskog okoliša, nadzor na moru i turizam.⁴⁰ U svemu je tome neophodno i povezivanje hrvatskih znanstvenih institucija i stručnjaka koji se bave raznorodnim disciplinama vezanim uz more (oceanografijom, ribarstvom, biologijom, ekologijom, gospodarstvom, pravom i dr.) putem projekata primijenjene naravi, uz multidisciplinarni pristup znanju i stručnosti.⁴¹ Ako bude izgrađena infrastruktura potrebna za iskorištavanje OIE-a na moru u IGP-u RH, uključujući onu na površini i onu ispod površine mora, tada će po svojoj prirodi biti tzv. kritična (gospodarska, energetska) infrastruktura. Smatramo kako ta činjenica, povrh svega navedenog, zahtijeva istaknutu ulogu države i njezino trajno vođenje cjelokupnog procesa, osobito u normativnom segmentu.

3. POTENCIJALNO ISKORIŠTAVANJE OIE-a NA MORU U RH – PROJEKCIJA SADRŽAJA DJELATNOSTI I POTREBNE INFRASTRUKTURE

Iz uvodno spomenutog Akcijskog plana vidljivo je kako se jedan dio područja od interesa nalazi u teritorijalnom moru, a drugi dio u IGP-u RH.⁴² Kako bismo mogli govoriti o pravnim aspektima potencijalnog iskorištavanja OIE-a na moru u RH, prvenstveno u IGP-u nad kojim RH nema jednaku vlast kao nad svojim teritorijalnim morem, moramo najprije napraviti projekciju sadržaja djelatnosti i pripadajuće infrastrukture. Drugim riječima, treba poći od stare izreke, odnosno pravnog načela rimskog prava – »Daj mi činjenice, dat ću ti pravo« (lat. »*Da mihi facta, dabo tibi ius*«). Ključno je pitanje jesu li svi potencijalni aspekti djelatnosti i

³⁸ *Ibid.*, str. 69.

³⁹ *Ibid.*, str. 73.

⁴⁰ Vidas, D., *Zaštita Jadrana*, *op. cit.*, str. 56.

⁴¹ *Ibid.*, str. 57.

⁴² Duić, N. *et al.*, *Akcijski plan...*, *op. cit.*, str. 58.

pripadajuće infrastrukture adekvatno pravno normirani, odnosno pod koje pravne norme ih je moguće podvesti, primarno pod norme UNCLOS-a i unutarnjeg pravnog poretka RH, ponajprije PZ-a. Sagledavanje postojećeg i projekcija mogućeg budućeg činjeničnog stanja korisni su i za prosuđivanje izazova koegzistencije i međusobnog utjecaja iskorištavanja OIE-a na moru i drugih, tradicionalnih gospodarskih (napose ribarstva, plovidbe, turizma, marikulture i dr.) te raznih drugih pomorskih djelatnosti, kao i prirodnih i društvenih procesa na istom prostoru. Kako je već istaknuto, osobito su važna pitanja prostornog planiranja morskog prostora, normiranja opasnih djelatnosti, odgovornosti za štetu po posebnim ili općim propisima, kaznenopravne odgovornosti i dr.

Za iskorištavanje energije vjetra na moru potrebni su, prije svega, vjetroelektrane (u hrvatskom jeziku ponekad se nazivaju i vjetro turbine, vjetroagregati i sl.) i podmorski kabeli za njihovo spajanje na tzv. podstanice (engl. *sub-stations*) koje obično sadržavaju pretvarače električne energije ili na tzv. energetske (umjetne) otoke. Ovisno o razmjerima poslovno-energetskog poduhvata, takvi otoci mogu sadržavati razna energetska postrojenja i objekte što diktira potrebu i za pratećom, pomoćnom infrastrukturom, a to onda utječe i na veličinu otoka. Na primjer, pomoću napajanja električnom energijom proizvedenom vjetroelektranama na umjetnom otoku mogu se postaviti i postrojenja za desalinizaciju morske vode za proizvodnju tzv. zelenog vodika, amonijaka i dr. Broj i sadržaj djelatnosti utječu na potrebu za pristajanjem i boravkom raznih vrsta brodova (pa i helikoptera), na primjer, za otpremu pitke vode, tekućeg vodika i dr., održavanje postrojenja, prijevoz radne snage itd. Tu je i potreba za spremnicima za gorivo, vodu, vodik, amonijak i dr. Zbog neprekidnog boravka radne snage nastaje potreba za smještajnim objektima, a moguće i za lokalnim prijevoznim sredstvima i sl., što dalje stvara potrebu zbrinjavanja otpada, odnosno poštovanja i nadzora primjene propisa iz domene prometa, ekologije, rudarstva itd. Pogledamo li danski promotivni video o planiranoj izgradnji tzv. energetskih otoka na udaljenim lokacijama u Sjevernom i Baltičkom moru, stječemo predodžbu o cjelokupnoj djelatnosti i s tim povezanim potrebama za infrastrukturom.⁴³

Ovisno o sadržaju djelatnosti vezanih uz spomenute tekuće energente, moguća je i potreba za cjevovodima pod morem. Jedna od razvojnih mogućnosti jest i punjenje plovila gorivom na odobalnim lokacijama gdje se ono i proizvodi.⁴⁴ Kada je riječ o vjetroelektranama, moguće je da podstanice ili otoci budu

⁴³ Vidi <https://www.windisland.dk/> (pristup 16. ožujka 2024.).

⁴⁴ Chatham Partners LLP, *Offshore Wind in High Seas: Unlimited Potential beyond National Control?*, Hamburg, 2019., str. 5, <https://chatham.partners/site/assets/files/1031/chatham-partners-offshore-wind-farms-in-high-seas.pdf> (pristup 8. ožujka 2024.).

tek točke spajanja niza kabela koji dolaze od vjetroelektrana te da sadržavaju pretvarače električne energije i razvodna postrojenja za daljnje prenošenje proizvedene električne energije, putem podmorskih kabela, prema prirodnim otocima ili prema kopnu, odnosno prema daljnjim razvodnim postrojenjima i dalekovodima. Ovisno o dubini mora i uvjetima morskog dna, vjetroelektrane imaju temelje na morskome dnu, obično u vidu tzv. cjevastih pilota ili su plutajuće zbog ograničenja dubine mora. Međutim, i plutajuće vjetroelektrane moraju biti labavije ili čvršće povezane s morskim dnom, ovisno o uvjetima vjetra, svojoj veličini, dubini mora, valovima i strujama, geologiji itd.⁴⁵ Jedna od razvojnih mogućnosti su tzv. plutajući temelji, napose kod većih morskih dubina.⁴⁶ Kada je riječ o plutajućim vjetroelektranama, njihova prednost jest i mogućnost njihova sastavljanja na kopnu pa se mogu tegliti na željenu lokaciju (tako i nazad na obalu radi tehničkog održavanja).

Dosadašnje iskustvo i recentni planovi država članica EU-a naprednijih na polju iskorištavanja OIE-a na moru (Danska, Nizozemska, Belgija i dr.) potvrđuju opisanu nužnost oslanjanja na umjetne otoke, uređaje i naprave, kao i na podmorsku elektroenergetsku infrastrukturu za prijenos proizvedene električne energije ili tekućih energenata unutar i izvan granica države.⁴⁷ Akcijski plan prepoznaje takve potrebe i planove te ih prezentira javnosti.⁴⁸ Također, ususret donošenju potrebnih odluka u RH, u Akcijskom planu zagovaraju se »kontinuirana mjerenja i praćenje skupova podataka na moru, kao što su brzina i učestalost vjetra..., hidrografska istraživanja i istraživanja okoliša«. ⁴⁹ Stoga zaključujemo kako potreba za nekim vrstama objekata na moru očigledno postoji već i prije odlučivanja o postavljanju infrastrukture za iskorištavanje OIE-a, napose zbog stvaranja podloga za donošenje odluka.⁵⁰ To onda pridonosi i ostvarivanju koegzistencije, odnosno sinergije s drugim djelatnostima na moru. Po svojoj naravi,

⁴⁵ Duić, N. *et al.*, Akcijski plan..., *op. cit.*, str. 19.

⁴⁶ Chatham Partners LLP, *Offshore Wind...*, *op. cit.*, str. 5.

⁴⁷ Više o tome vidi Nieuwenhout, C.; Andreasson, L. M., *The Legal Framework for Artificial Energy Islands in the Northern Seas*, *The International Journal of Marine and Coastal Law*, god. 39 (2024.), br. 1, str. 44.

⁴⁸ Duić, N. *et al.*, Akcijski plan..., *op. cit.*, str. 27.

⁴⁹ *Ibid.*, str. VI.

⁵⁰ Poznato je, na primjer, kako Državni hidrometeorološki zavod Hrvatske (DHMZ) raspolaže tzv. oceanografskim plutačama u Jadranskom moru koje koristi za prikupljanje podataka, poput temperature zraka i mora, relativne vlažnosti, tlaka zraka, brzine i smjera vjetra, kao i Sunčeva zračenja te površinskih valova. Više o tome vidi na https://meteo.hr/objave_najave_natjecaji.php?section=onn¶m=objave&el=priopcenja&daj=pr06062022 (pristup 12. ožujka 2024.).

spektar djelatnosti usmjerenih na iskorištavanje OIE-a na moru, veća složenost pripadajuće infrastrukture i veća fluktuacija potrebnih plovila povlače za sobom i znatniji utjecaj na okoliš te na život lokalnih i regionalnih zajednica. O tome postoje brojna znanstvena istraživanja na poljima ekologije, sociologije, ekonomije i dr. koja pridonose razumijevanju složenosti problematike i projekciji normativnih rješenja u unutarnjem pravnom poretku.⁵¹

4. PROSTORNO PLANIRANJE IGP-a RH

Akcijski plan navodi donošenje Državnog plana prostornog razvoja za morska područja kao posebno važan korak u određivanju, odnosno uspostavi područja za OIE-a na moru u RH.⁵² Kroz Akcijski plan ujedno se sugerira Vladi RH da »osigura velik broj raspoloživih područja za razvoj obnovljivih izvora energije na moru kako bi nositelji projekata mogli identificirati najisplativije lokacije«. ⁵³ Imajući u vidu teritorijalno-politički ustroj RH, za teritorijalno more su, osim državnog, neophodni i županijski prostorni planovi pa i prostorni planovi pojedinih gradova i općina. Kada je riječ o IGP-u, taj je morski pojas u RH u cijelosti u nadležnosti države. Zato smatramo kako pitanje prostornog planiranja implicira potrebu usklađenosti, odnosno komplementarnosti sadržaja planova svih navedenih razina. Konstatacija u Akcijskom planu navodi da bi Vlada RH, u vezi s područjem IGP-a, trebala odlučiti o stjecanju pravnog interesa,⁵⁴ iako nije do kraja jasno što se tu točno htjelo reći. Očigledno uvažava specifičan pravni položaj hrvatskog IGP-a u kontekstu teritorijalno-političkog ustroja RH i odlučivanja na razini države, ali i implicira složenost procesa prethodnih koordinacija i konzultacija uz uzajamno razumijevanje, uključujući postizanje određenih kompromisa.

Potkraj 2023. godine, potpredsjednik Vlade RH i ministar prostornoga uređenja, graditeljstva i državne imovine donio je Odluku o izradi prostornog plana isključivoga gospodarskog pojasa RH u Jadranskom moru (u daljnjem tekstu:

⁵¹ Vidi, na primjer, Bennett, N. J.; Blythe, J.; White, C.; Campero, C., *Blue Growth and Blue Justice*, Working Paper Series, Working Paper #2020-02, *Institute for the Oceans and Fisheries, University of British Columbia*, 2020., str. 1-25; Schultz-Zehden, A.; Weig, B.; Lukic, I., *Maritime Spatial Planning and the EU's Blue Growth Policy: Past, Present and Future Perspectives*, Zaucha, J.; Gee, K. (ur.), *Maritime Spatial Planning*, Palgrave Macmillan Cham, London, 2019., str. 121-149.

⁵² Duić, N. *et al.*, *Akcijski plan...*, *op. cit.*, str. 72.

⁵³ *Ibid.*, str. VI.

⁵⁴ *Ibid.*, str. 49.

Odluka o izradi).⁵⁵ Taj prostorni plan, u konačnici, donosi Hrvatski sabor. Postupak izrade i donošenja Prostornog plana IGP-a provodi se, prije svega, u skladu sa Zakonom o prostornom uređenju⁵⁶ i Direktivom 2014/89/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 23. srpnja 2014. o uspostavi okvira za prostorno planiranje morskog područja (engl. *Maritime Spatial Planning*, u daljnjem tekstu: Direktiva o MSP).⁵⁷ Prema članku 3. Odluke o izradi, RH na temelju Direktive o MSP-u ima obvezu »izraditi prostorne planove za morsko područje kojim ostvaruje pravo u skladu s Konvencijom Ujedinjenih naroda o pravu mora iz 1994. (UNCLOS) i Pomorskim zakonikom«. ⁵⁸ Predmetna Direktiva prenesena je u pravni poređak RH na temelju članka 1.a Zakona o prostornom uređenju. Glavne odredbe i sadržaj Direktive, a posebno njezini pravni dosezi u odnosu na suverena prava obalnih država u njihovu IGP-u, stečena na temelju UNCLOS-a, zaslužuju zasebnu pravnu analizu. Stoga ćemo se za potrebe ovog rada osvrnuti samo na nekoliko ključnih pitanja.

Prije svega, spomenuta Direktiva predstavlja nadogradnju početne ambicije da se putem smjernica Europske komisije (EK) iz 2007. godine stvara okvir za jačanje upravljanja morskim prostorom u interesu očuvanja i zaštite okoliša na nacionalnim razinama. Premda i Direktiva iz 2014. godine nominalno polazi od potrebe očuvanja i zaštite okoliša, njezino donošenje bilo je više motivirano gospodarskim rastom, odnosno vezano uz jačanje tzv. plavog gospodarstva kao posebno važnog prioriteta EK-a povezanog s otklanjanjem posljedica gospodarske krize iz 2010. godine. Krajnja je svrha prostornog planiranja stvaranje sigurnosti i predvidivosti u vezi s gospodarskim aktivnostima na moru. U suštini, radi se o privlačenju investicija pa tako i na polju odobalnih aktivnosti.⁵⁹ Kako bi se ostvarila takva svrha, Direktiva je stvorila institucionalni okvir i određene mehanizme za prostorno planiranje na moru da bi se ujednačila praksa država članica na tom polju radi širenja i intenziviranja gospodarskih aktivnosti u odobalnim vodama, uključujući prekograničnu koordinaciju i suradnju.⁶⁰ U konačnici, prostorno planiranje morskog prostora poima se u EU-u kao proces analiziranja i

⁵⁵ Odluka o izradi prostornog plana isključivoga gospodarskog pojasa Republike Hrvatske u Jadranskom moru, *Narodne novine*, br. 2/2024, donesena je 3. siječnja 2024., a stupila je na snagu 11. siječnja 2024. godine.

⁵⁶ *Narodne novine*, br. 153/2013, 65/2017, 114/2018, 39/2019, 98/2019, 67/2023.

⁵⁷ Službeni list Europske unije, L 257/135, 28. kolovoza 2014.

⁵⁸ Članak 3. Odluke o izradi. Primjećujemo kako je napisana godina stupanja na snagu UNCLOS-a (1994.), a ne godina njegova usvajanja (1982.).

⁵⁹ Zervaki, A., *Introducing Maritime Spatial Planning Legislation in the EU: Fishing in Troubled Waters?*, *Maritime Safety and Security Law Journal*, god. 1 (2015.), br. 1, str. 109.

⁶⁰ *Ibid.*, str. 96.

organiziranja ljudskih aktivnosti na moru radi ostvarivanja ekoloških, gospodarskih i socijalnih ciljeva.

Povremeno se mogu čuti mišljenja kako »svaki proglašeni IGP načelno pripada čitavoj EU i svim njezinim državama članicama«⁶¹ te da je RH proglašenjem IGP-a »dopustila svim članicama EU da, pod više ili manje jednakim uvjetima, obavljaju ekonomsku eksploataciju Jadrana«. ⁶² Međutim, takva tumačenja nemaju toliko čvrsto pravno uporište u propisima EU-a kao što ga imaju suverena prava država u IGP-u na temelju UNCLOS-a. Uzgred, pravna pravila sadržana u UNCLOS-u ujedno su dio međunarodnog običajnog prava. ⁶³ Štoviše, i države članice EU-a su se u procesu donošenja Direktive iz 2014. godine jasno odredile prema pravnoj snazi UNCLOS-a. Tako je u tekstu Direktive vidljivo priznavanje primata UNCLOS-a, u smislu da pravila EU-a o prostornom planiranju ne mijenjaju sadržaj suverenih prava i jurisdikcije, kao i obveza država članica u vezi s morskim prostorom (članak 2. stavak 4. Direktive). Uostalom, Lisabonski ugovor nigdje ne spominje prostorno planiranje kao legislativnu domenu EU-a. ⁶⁴ Zato Direktiva ne može zadirati u autonomiju država članica u odlučivanju, nego može tek postavljati određene standarde u procesu prostornog planiranja, napose u vezi s uključivanjem javnosti u taj proces (članak 3. stavak 2. Direktive). Kada je riječ o informiranju, zahtjev je da se ono poduzme u ranoj fazi, a proces konzultacija, osim zainteresirane javnosti, mora uključivati i druge relevantne sudionike, uključujući nadležne vlasti (članak 9. stavak 1. Direktive). Međutim, kada je riječ o sudjelovanju tih subjekata u konačnom odlučivanju, državama članicama EU-a prepušteno je da same propisuju takvu mogućnost i modalitete.

Kada se u Odluci o izradi govori o okviru aktivnosti koje će se razmatrati u izradi Prostornog plana IGP-a, taksativno se navode »sljedeća područja djelatnosti i zaštite prostora: područja marikulture, ribolovna područja, objekte i infrastrukturu za istraživanje i eksploataciju ugljikovodika na području sjevernog Jadrana, pomorske prometne putove i prometne tokove, područja vojnih vježbi, lokalitete za očuvanje prirode i vrsta te zaštićena morska područja, znanstvena istraživanja, podmorske kablove i cjevovode, te podvodnu kulturnu baštinu«. ⁶⁵

⁶¹ Paris, T., Što nam donosi isključivi gospodarski pojas?, *Burza nautike*, BN 233, 2. veljače 2021., https://www.burzanautike.com/hr/sto_nam_donosi_iskljucivi_gospodarski_pojas/6611/81 (pristup 8. ožujka 2024.).

⁶² *Ibid.*

⁶³ Vukas, B., *The Law of the Sea: Selected Writings*, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden, 2004., str. 124.

⁶⁴ Faludi, A., Beyond Lisbon: Soft European Spatial Planning, *The Planning Review*, god. 46 (2010.), br. 182, str. 14.

⁶⁵ Članak 3. Odluke o izradi.

Premda je prema članku 3. Odluke o izradi jedna od pretpostavki za njezino donošenje bilo proglašenje IGP-a RH, vidljivo je kako se u segmentu proizvodnje energije u Odluci o izradi navodi jedino eksploatacija ugljikovodika i to na području sjevernog Jadrana.⁶⁶ Ako se navedeni popis djelatnosti usporedi sa sadržajem Direktive iz 2014. godine koja egzemplifikativno, dakle ne i taksativno, navodi niz potencijalnih uporaba, aktivnosti i interesa koje je potrebno razmotriti i ugraditi u prostorne planove morskog područja (članak 8. Direktive), vidljivo je kako ih ipak sve ne navodi Odluka o izradi. Imajući u vidu prethodno navedena razmatranja o autonomiji država članica EU-a u vezi s odredbama Direktive iz 2014. godine, zaključujemo kako je RH samostalno odlučila o krugu aktivnosti koje namjerava uvrstiti u prostorno planiranje svojeg IGP-a.

Tako se, među ostalim, u Odluci o izradi ne spominje proizvodnja energije iz drugih izvora, uključujući iskorištavanje energije vjetra i drugih OIE-a, niti se objekti i infrastruktura vezani uz proizvodnju energije spominju izvan područja sjevernog Jadrana. Prema tome, ključna sadržajna razlika između nekadašnjeg ZERP-a i sadašnjeg IGP-a, koja se ogleda u mogućnosti podizanja umjetnih otoka, uređaja i naprava na moru, kao i mogućnosti iskorištavanja energije vjetra, mora i morskih struja (koju navodi i PZ u članku 33.), nije vidljiva među taksativno navedenim područjima djelatnosti koje će se uzimati u obzir u izradi Prostornog plana IGP-a RH. Moglo bi se zaključiti kako RH, kada je riječ o IGP-u, ne podržava sve ambicije tvorca i zagovornika Akcijskog plana. Međutim, valja dopustiti mogućnost i da je učinjen propust u pisanju prijedloga Odluke o izradi koji će se naknadno ispravljati, odnosno da će se ta Odluka o izradi naknadno nadopuniti nakon provedene propisane javne rasprave. Ako bi do toga došlo, trebalo bi to učiniti na podlozi temeljitih analiza svih relevantnih čimbenika i pokazatelja u sklopu multidisciplinarnih i međuresornih napora. Smatramo kako će sadržaj Prostornog plana IGP-a RH, kada bude usvojen, svakako dovesti do potrebe za novim sadržajima u unutarjarm pravu RH, a pitanje je samo u kojoj točno mjeri i za koje točno pojaseve mora RH.

U vezi s inicijativama za iskorištavanje OIE-a na moru u RH, treba istaknuti kako je Industrijama nafte d.d. (INA) već povjerena vodeća uloga u izradi pripremnih studija, uz financijsku potporu EU-a za potencijalne odobalne vjetroelektrane na hrvatskom dijelu Jadranskog mora između Pule i Ravenne u Republici Italiji čija bi izgradnja mogla započeti 2026. godine, a rad 2029. godine.⁶⁷ S talijanske

⁶⁶ *Ibid.*

⁶⁷ European Commission – European Climate, Infrastructure and Environment Executive Agency, CEF Energy: EU Invests in Preparatory Studies for Offshore Windfarm in the Northern Adriatic Sea, 8. svibnja 2023., <https://cinea.ec.europa.eu/news-events/>

strane, prve najave gradnje polja odobalnih vjetroelektrana na Jadranskom moru ispred Ravenne pojavile su se još 2019. godine, a 2020. godine potpisani su i prvi poslovni ugovori. Prema dostupnim podacima, s talijanske bi se strane radilo na dvije lokacije s ukupno pedeset i šest vjetroturbina s čvrstim temeljima na morskom dnu.⁶⁸ Iz dostupnih je zemljovida vidljivo da se radi i o teritorijalnom moru i o IGP-u Republike Italije.⁶⁹ Kada je riječ o nastojanjima EU-a za jačanjem prekogranične suradnje, imajući u vidu prethodno obrazložene pravne dosege Direktive iz 2014. godine u odnosu na suverenitet i suverena prava država članica EU-a, smatramo kako bi spomenute talijanske i hrvatske aktivnosti, odnosno moguću suradnju u Jadranskom moru između Pule i Ravenne trebalo primarno promatrati u kontekstu odredaba UNCLOS-a o bilateralnoj, regionalnoj i međunarodnoj suradnji. S druge strane, kada je riječ o nastojanjima EU-a u vezi sa suradnjom s trećim državama na polju iskorištavanja OIE-a na moru, smatramo kako to pitanje, napose iz perspektive RH i njezinih nacionalnih interesa, osobito u odnosu na neobalne države, zavrjeđuje posebnu pozornost, odnosno analizu koja bi mogla biti predmetom zasebnog članka. Stoga u nastavku iznosimo tek neka svoja početna razmišljanja.

Budući da je iskorištavanje OIE-a na moru postalo paneuropski prioritet, suradnja na regionalnoj razini nastoji se proširiti na sve morske bazene i na sve države članice.⁷⁰ Kada je riječ o regionalnoj dimenziji energetske strategije EU-a u vezi s iskorištavanjem OIE-a na moru, obično se kao primjer dobre prakse navodi suradnja država na sjeveru Europe. Istodobno, u EU-u postoji svijest kako »nijedan morski bazen u Europi nije isti, svaki ima različite potencijale zbog posebnih geoloških uvjeta i specifičnog stupnja razvoja energije iz obnovljivih izvora na moru. Stoga različite tehnologije odgovaraju različitim morskim bazenima.«⁷¹ Tako na jugu Europe općenito, a osobito u Jadranskom moru, kako smo ga uvodno opisali, krug gospodarskih i drugih pomorskih djelatnosti je na razmjerno manjem prostoru znatno širi nego na sjeveru Europe. Riječ je o tradicionalnim djelatnostima poput ribarstva, plovidbe, turizma, eksploatacije ugljikovodika i dr. te novije djelatnosti koje bi tek trebale dobiti svoj fizički prostor, poput iskorištavanja OIE-a na moru. Zato prostorno planiranje morskog

news/cef-energy-eu-invests-preparatory-studies-offshore-wind-farm-northern-adriatic-sea-2023-05-08_en (pristup 9. ožujka 2024.).

⁶⁸ Vidi <https://www.offshore-mag.com/renewable-energy/article/14182294/offshore-ravenna-wind-farm-combined-with-floating-solar-technology> (pristup 14. ožujka 2024.).

⁶⁹ Vidi <https://www.rivieramm.com/news-content-hub/news-content-hub/approval-sought-for-offshore-windsolar-green-hydrogen-project-in-adriatic-63679> (pristup 14. ožujka 2024.).

⁷⁰ Europska komisija, *Strategija EU-a za iskorištavanje...*, op. cit., str. 5.

⁷¹ *Ibid.*, str. 3.

prostora u Jadranskom moru, uključujući i IGP, predstavlja složen izazov. Dodatni aspekt, specifičan za jadransko-jonsku regiju jest mogućnost suradnje s trećim državama. Naime, za razliku od drugih europskih regija, a osobito za razliku od regija Sjevernog i Baltičkog mora, kohezija među državama na jugoistoku Europe znatno je manja, osobito zbog različitih pogleda na demokraciju, slobodu tržišta, pravo na samoodređenje, odnosno uporabu sile u međusobnim odnosima itd., pa sve do otvorenih ili prikrivenih teritorijalnih pretenzija.

5. SADRŽAJ POJMOVA, NAMJENA I PRAVNI POLOŽAJ UMJETNIH OTOKA, UREĐAJA I NAPRAVA U IGP-u

Pravila o umjetnim otocima, uređajima i napravama (engl. *artificial islands, installations and structures*) nalaze se u članku 60. UNCLOS-a.⁷² Takva formulacija počela se koristiti u već podmakloj fazi pregovora koji su prethodili usvajanju UNCLOS-a, a nalazila se u identičnim prijedlozima Perua, Brazila i Urugvaja iz 1978. godine.⁷³ Međutim, u UNCLOS-u nema definicija, odnosno pojmovnog razgraničenja između tih triju vrsta objekata. Štoviše, valja primijetiti kako su definicije izostale i u Ženevskoj kodifikaciji međunarodnog prava mora iz 1958. koja je u Konvenciji o epikontinentskom pojasu (članak 5.) govorila o uređajima i napravama. U vezi s tim, valja primijetiti kako se za naprave, u engleskom tekstu te Konvencije, koristio termin *device*.⁷⁴ U pitanjima koja prvenstveno pripadaju području međunarodnog prava, o kojima je ovdje riječ, svrha nacionalnog zakonodavstva jest omogućiti provedbu međunarodnog prava. Pritom moraju biti međusobno usklađeni međunarodno pravo i odredbe nacionalnog zakonodavstva.⁷⁵ Iz toga proizlazi specifična važnost PZ-a RH. Međutim, ni PZ ne sadržava definiciju umjetnih otoka, uređaja i naprava pa se već opisanu infrastrukturu

⁷² Članak 60. stavak 8. Konvencije glasi: »Umjetni otoci, uređaji i naprave nemaju pravni položaj otoka. Oni nemaju vlastitoga teritorijalnog mora i njihovo postojanje ne utječe na određivanje granica teritorijalnog mora, isključivoga gospodarskog pojasa ili epikontinentalnog pojasa.« U vezi s tim, Andrassy, Bakotić, Seršić i Vukas ističu kako su bez utjecaja dimenzije i svrhe umjetnih otoka, uređaja i naprava, kao i nakana države da se njima privremeno ili trajno služe. Više o tome vidi Andrassy, J.; Bakotić, B.; Seršić, M.; Vukas, B., *Međunarodno pravo 1, 2*, izmijenjeno izdanje, Školska knjiga, Zagreb, 2010., str. 235.

⁷³ Nordquist, M. H. (ur.), *United Nations Convention on the Law of the Sea 1982: A Commentary*, 6. izdanje, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden, 2003., str. 581.

⁷⁴ U Ženevskoj kodifikaciji iz 1958., pravila o uređajima i napravama bila su dio režima epikontinentalnog pojasa. Konvencija o epikontinentskom pojasu, *Narodne novine – Međunarodni ugovori*, br. 12/1994. Pravila UNCLOS-a iz 1982. (članak 60.) danas se *mutatis mutandis* primjenjuju i na epikontinentalni pojas (članak 80.).

⁷⁵ Ibler, V., Što dokazuju nacionalna zakonodavstva..., *op. cit.*, str. 402.

neophodnu za iskorištavanje OIE-a na moru u RH može promatrati jedino kroz prizmu definicija koje su sadržane u članku 5. PZ-a. Prije svega, mislimo na definicije pomorskog objekta, odnosno nepomičnog odobalnog objekta i plutajućeg objekta, o čemu će biti više riječi u nastavku ovog rada.

Što bi onda bio umjetni otok, što uređaj, a što naprava?⁷⁶ Osim tih temeljnih pitanja, treba istaknuti i kako UNCLOS ne sadržava istovjetna pravila za sve te vrste objekata na moru. Međutim, njihovo razlikovanje, odnosno pojmovno razgraničenje ima pravni značaj, napose za primjenu materijalnog prava, što ćemo i obrazložiti u nastavku. U tu ćemo svrhu, osim pravnih pravila UNCLOS-a i drugih međunarodnih ugovora, analizirati praksu pojedinih država te mišljenja pravnih pisaca, a ponudit ćemo i svoja vlastita promišljanja. Među potencijalnim namjenama navedenih objekata na moru, Zohourian općenito ističe industrijsku proizvodnju, trgovinu, istraživanje i iskorištavanje prirodnih resursa, vojne svrhe, znanstveno istraživanje, satelitske komunikacije, turizam, stanovanje, zabavu te iskorištavanje energije.⁷⁷ Prölss skreće pozornost kako UNCLOS ne određuje svrhu izgradnje i korištenja umjetnih otoka, dok u vezi sa svrhom uređaja i naprava upućuje na sadržaj članka 56. UNCLOS-a i druge gospodarske svrhe.⁷⁸ Članak 56. UNCLOS-a pod nazivom »Prava, jurisdikcija i dužnosti obalne države u isključivom gospodarskom pojasu« govori o istraživanju i iskorištavanju, očuvanju i gospodarenju živim i neživim prirodnim bogatstvima, drugim djelatnostima radi gospodarskog istraživanja i iskorištavanja pojasa (kao što je proizvodnja energije korištenjem vode, struja i vjetrova), znanstvenom istraživanju mora te zaštiti i očuvanju morskog okoliša.⁷⁹

Soons je 1974. godine odobalne objekte, po tehničkim kriterijima, svrstao u četiri skupine: 1) plutajuće objekte koji istu lokaciju zadržavaju zahvaljujući sidrima ili drugim sredstvima (razmjerno su manji i služe za istraživanje i iskorištavanje prirodnih resursa podmorja);⁸⁰ 2) pričvršćene (engl. *fixed*) objekte

⁷⁶ Tijekom pregovora koji su prethodili usvajanju UNCLOS-a, jedan od prijedloga bio je da se pojmom »uređaji« (*»installations«*) obuhvate i umjetni otoci (*artificial islands*) i naprave (*structures*). Više o tome vidi United Nations Convention on the Law of the Sea, str. 118, https://legal.un.org/diplomaticconferences/1973_los/docs/english/vol_3/a_conf62_l8_rev1.pdf (pristup 5. travnja 2024.).

⁷⁷ Zohourian, M. A., *The Real Nature of Artificial Islands, Installation and Structures from Perspective of Law of the Sea*, *Asia-pacific Journal of Law, Politics and Administration*, god. 2 (2018.), br. 1, str. 13.

⁷⁸ Prölss, A. (ur.), *The United Nations...*, *op. cit.*, str. 470.

⁷⁹ Konvencija UN-a o pravu mora iz 1982., *op. cit.* u bilj. 4.

⁸⁰ Soons, A. H. A., *Artificial Islands and Installations in International Law*, *Occasional Paper #22, Law of the Sea Institute, University of Rhode Island, 1974.*, str. 1.

koji se na morsko dno oslanjaju pomoću pilota ili cijevi usađenih u dno (takvih je sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća bilo najviše, a služili su iskorištavanju epikontinentalnog pojasa),⁸¹ 3) betonske strukture;⁸² 4) strukture nastale gomilanjem prirodnih materijala poput pijeska, kamena i šljunka.⁸³ Kod odabira vrste objekta, uz njihovu svrhu, Soons je kao važne čimbenike navodio dubinu mora, utjecaj na okoliš, očekivano trajanje aktivnosti te isplativost.⁸⁴ Slijedom Soonsovih razmatranja, Njemačka federalna agencija za očuvanje prirode govorila je 2000. godine o umjetnim otocima kao »strukturama stvorenim odlaganjem prirodnih tvari poput pijeska, šljunka ili kamena«.⁸⁵ Kanadsko društvo za pomorsko pravo imalo je drugačije gledište o porijeklu materijala od kojeg bi trebao biti izgrađen umjetni otok. Tako je 2003. godine, u nacrtu definicije umjetnog otoka govorilo o trajnoj instalaciji ili strukturi snažno pričvršćenoj za morsko dno, koja se koristi ili je namijenjena korištenju za gospodarske aktivnosti. Izrijeком je isključilo cjevovode, ali i mogućnost da se umjetnim otocima smatraju instalacije ili strukture izgrađene od materijala prirodnog porijekla.⁸⁶ Relativno novi danski Zakon o projektiranju i izgradnji tzv. energetske otoka u IGP-u u Sjevernom moru koji je donesen 14. prosinca 2021. godine,⁸⁷ među svega devetnaest članaka ne sadržava nikakvu definiciju toga (umjetnog) otoka, pa su o njemu moguće isključivo posredne spoznaje činjeničnog karaktera.⁸⁸ Po izričitoj odredbi članka 1. taj se Zakon »ne primjenjuje na postrojenja za proizvodnju struje, mrežu za prijenos struje, uključujući kabele, te na inozemne veze koje se moraju spojiti na energetske otok«.⁸⁹

Prema izdanju *Enciklopedije međunarodnog javnog prava* (engl. *Encyclopedia of Public International Law*) iz 1992. godine dopuštala se mogućnost da umjetni otok, kao »pričvršćena površina koju je napravio čovjek, okružena vodom i za vrijeme

⁸¹ *Ibid.*, str. 2.

⁸² *Ibid.*

⁸³ *Ibid.*

⁸⁴ *Ibid.*

⁸⁵ Zohourian, M. A., *The Real Nature...*, *op. cit.*, str. 17.

⁸⁶ Citirano prema CMI News Letter, News from the Canadian Maritime Law Association – The Draft Convention on Offshore Units, Artificial Islands and Related Structures, br. 1, siječanj/travanj 2004., str. 4, <https://comitemaritime.org/wp-content/uploads/2018/06/2004-1.pdf> (pristup 2. travnja 2024.).

⁸⁷ Izvorni naziv danskog Zakona glasi *Lov om projektering og anlæg af en energiø i Nordsøen* (engl. *Act on the Design and Construction of an Energy Island in the North Sea*), dostupno na <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2021/2379> (pristup 5. travnja 2024.).

⁸⁸ Vidi *supra* bilj. 42.

⁸⁹ Danski Zakon, *op. cit.* u bilj. 87.

plime iznad vode«, bude pričvršćen i trajno i privremeno.⁹⁰ Međutim, 2013. godine pošlo se, također u *Enciklopediji međunarodnog javnog prava*, od definicije otoka iz članka 121. stavka 1. UNCLOS-a koja glasi: »Otok je prirodni dio kopna, okružen vodom, koji je suh za visoke vode.« Iz toga se zaključilo kako suština pojma »umjetni otok« nije nastao prirodnim putem pa je citirana definicija otoka iz UNCLOS-a u osnovi prihvatljiva i za umjetne otoke.⁹¹ Tako sasvim recentno ističu i Nieuwenhout i Andreasson.⁹² Prema tome, umjetni otok bio bi dio kopna koji je izgradio čovjek, okružen morem i suh za vrijeme visoke vode, odnosno plime. Poblježe rečeno, radilo bi se o čovjekovom polaganju, odnosno gomilanju prirodnih i proizvedenih materijala na morsko dno sve do mjere postizanja dijela kopna okruženog morem i suhog za vrijeme plime. Što se tiče vrste materijala, Zohourian smatra kako je sporedno je li materijal prirodni, umjetni ili se radi o montažnim dijelovima te je li upliv čovjeka u izgradnji umjetnog otoka izravan ili neizravan.⁹³ Tu dopušta mogućnost da materijali budu u cijelosti prirodni, a da čovjek svojim djelovanjem utječe na prirodne procese formiranja otoka, na primjer, da ubrzava prirodno naplavlivanje. Drugačije mišljenje iznosi Münch koji smatra kako su naplavine prirodni otoci, čak i onda kada postoji upliv čovjeka u proces taloženja kroz koji nastaje takav otok.⁹⁴ Zohourian ključnim smatra postojanje površine tla (kopna) čija je baza trajno pričvršćena na podvodne dijelove ili na samo dno, odnosno korito oceana, mora, rijeka ili jezera, s tim da ta površina ne smije plutati niti kretati se.⁹⁵

Budući da se u članku 60. stavku 3. UNCLOS-a, u kontekstu uklanjanja, govori isključivo o uređajima i napravama, ali ne i o umjetnim otocima, zaključujemo kako je to zato što umjetni otoci predstavljaju trajnu, nakon izgradnje *de facto* neuklonjivu ili vrlo teško uklonjivu fizičku strukturu. Tako i Nieuwenhout i Andreasson drže kako je ispuštanje umjetnih otoka iz odredaba UNCLOS-a o obvezi uklanjanja »ili namjerno ili ukazuje kako se za umjetne otoke očekuje da

⁹⁰ Münch, F., *Artificial Islands and Installations*, Bernhardt, R.; Macalister-Smith, P.; Max-Planck-Institut für Ausländisches Öffentliches Recht und Völkerrecht (ur.), *Encyclopedia of Public International Law*, North-Holland Publishing Co., Amsterdam, 1992., str. 269.

⁹¹ Oude Elferink, A. G., *Artificial Islands, Installations and Structures*, Wolfrum, R. (ur.), *Max Planck Encyclopedia of Public International Law (online edition OUP Oxford, beschikbaar sinds augustus 2008)*, University of Oxford, Oxford, 2008., para. 3, str. 1, <https://dspace.library.uu.nl/handle/1874/386121> (pristup 22. ožujka 2024.).

⁹² Nieuwenhout, C.; Andreasson, L. M., *The Legal Framework...*, *op. cit.*, str. 44.

⁹³ Zohourian, M. A., *The Real Nature...*, *op. cit.*, str. 19.

⁹⁴ Münch, F., *Artificial Islands...*, *op. cit.*, str. 269.

⁹⁵ Zohourian, M. A., *The Real Nature...*, *op. cit.*, str. 19.

budu u trajnoj uporabi«. ⁹⁶ Smatramo kako, pored veličine koju diktiraju potrebe za koje se umjetni otok gradi, a koja svakako nadilazi veličinu uređaja i naprava, važno obilježje umjetnog otoka leži u fizičkoj kompaktnosti stupa koji se neprekidno proteže od morskog dna do iznad površine mora. Kod umjetnog se otoka taj stup treba sastojati od materijala poput pijeska, zemlje, šljunka, kamenja pa i betona (kao produkta miješanja vode, cementa, pijeska i šljunka) nerijetko uz dodatak čelika ili drugih vrsta armature. Takva kakvoća stupa upućuje na njegovu trajnost i fizičku neuklonjivost, odnosno na iznimnu složenost zahvata koji bi se eventualno htio poduzeti radi uklanjanja umjetnog otoka. S druge strane, uređaji i naprave (kako god bili pričvršćeni za morsko dno, makar i usađeni u njega) nemaju ni veličinu umjetnog otoka ni opisanu kakvoću stupa koji nastaje namjernim gomilanjem navedenih materijala, tako da je barem djelomično, ako ne i potpuno uklanjanje uređaja i naprava fizički izvedivo pa onda i propisano u članku 60. stavku 3. UNCLOS-a.

Ako se slijedi analogija Oude Elferinka u vezi s pojmom »prirodnih i umjetnih otoka«, držimo da je korisno sagledati i odredbu u članku 121. stavku 3. UNCLOS-a prema kojem »stijene na kojima nije moguć ljudski boravak ili samostalni gospodarski život nemaju ni isključivi gospodarski pojas ni epikontinentalni pojas«. Budući da ni umjetni otoci, uređaji i naprave nemaju vlastitog teritorijalnog mora, odnosno da njihovo postojanje ne utječe na određivanje granica teritorijalnog mora, isključivog gospodarskog pojasa ili epikontinentalnog pojasa (članak 60. stavak 8. UNCLOS-a), smatramo kako ni za postojanje umjetnog otoka ne bi trebala biti presudna mogućnost ljudskog boravka ili samostalnog gospodarskog života (neovisno o tome što je to redovito slučaja u praksi, odnosno razlog izgradnje umjetnog otoka). Izgradnja umjetnog otoka u praksi nerijetko počiva upravo na nadogradnji neke stijene na moru, bilo da ona seže iznad površine ili se nalazi ispod površine. Na primjer, NR Kina je u Južnokineskom moru »s pomoću jaružala i metoda nasipavanja počela niz grebena i atola... pretvarati u otoke«. ⁹⁷ Stoga nekadašnji greben *Fierly Cross* u otočju *Spratly* sada ima luku i pistu za borbene avione, dok se na mjestu jednog drugog prijašnjeg grebena sada nalazi topništvo. ⁹⁸ Po prirodi njihove namjene, na tim je umjetnim otocima postao moguć i ljudski boravak, no s međunarodnopravnog gledišta takvi otoci ne mogu dobiti vlastiti IGP ili epikontinentalni pojas, kao što to nisu mogle ni stijene na kojima su sagrađeni, makar su se neke od njih nalazile iznad površine mora za vrijeme plime.

⁹⁶ Nieuwenhout, C.; Andreasson, L. M., *The Legal Framework...*, *op. cit.*, str. 47.

⁹⁷ Marshall, T., *U okovima geografije*, Znanje, Zagreb, 2018., str. 48.

⁹⁸ *Ibid.*

Kako je već spomenuto, razlikovanje umjetnih otoka s jedne strane, a uređaja i naprava s druge strane važno je zbog postojanja razlika u pravnom režimu, što se osobito odnosi na obvezu njihova uklanjanja. Osim toga, Oude Elferink ističe kako za uređaje i naprave nije primjenjiv zahtjev da su iznad površine mora za vrijeme plime.⁹⁹ Iako bi se analogijom moglo zaključiti kako za uređaje i naprave nije presudno jesu li pričvršćeni za morsko dno (premda je to u praksi, zbog stabilnosti i nepokretnosti, obično tako), smatramo da je u interesu sigurnosti na moru, osobito zbog plovidbe, da uređaji i naprave neizostavno budu stacionarni (barem usidreni) ako već nisu pričvršćeni za morsko dno. Na primjer, već spomenuta Njemačka federalna agencija za očuvanje prirode je pod uređaje (instalacije) podrazumijevala »konstrukcije pričvršćene za morsko dno pomoću pilota ili cijevi zabijenih u dno, kao i betonske konstrukcije«.¹⁰⁰ Međutim, terminološki gledano, u UNCLOS-u i u nekim drugim međunarodnim ugovorima koji se tiču mora postoje razne nejasnoće koje su ponekad povećane zbog nepreciznih ili nedosljednih prijevoda. Također, valja istaknuti kako UNCLOS u nekim svojim drugim odredbama, izvan konteksta IGP-a, koristi i termine *device* (uređaj), *machinery* (postrojenje), *equipment* (oprema) i *platform* (platforma). U vezi s tim, Oude Elferink ukazuje kako se termini »uređaji i naprave« u nekim slučajevima odnose i na objekte koji se u nekom drugom kontekstu mogu smatrati postrojenjem, opremom ili platformom.¹⁰¹ Tijekom priprema za usvajanje UNCLOS-a bio je primijećen takav manjak konzistentnosti, odnosno potreba za usklađivanjem terminologije, no na kraju do toga ipak nije došlo.¹⁰²

Kada je riječ o drugim međunarodnim ugovorima koji se tiču mora, uzмимо primjer povezan s već spomenutim gledištem da pričvršćena platforma koju je napravio čovjek, okružena vodom i iznad vode za vrijeme plime može biti i trajnog i privremenog karaktera. Zohourian tako ukazuje na Konvenciju o suzbijanju protupravnih čina usmjerenih protiv sigurnosti pomorske plovidbe i na Protokol o suzbijanju protupravnih čina usmjerenih protiv sigurnosti nepokretnih platformi smještenih iznad epikontinentalnog pojasa iz 1988. godine.¹⁰³ Naime, spomenuti je Protokol definirao pričvršćenu platformu kao »umjetni otok, uređaj ili napravu koja je stalno pričvršćena za morsko dno u svrhu istraživanja ili iskorištavanja bogatstva ili u druge privredne svrhe«

⁹⁹ Oude Elferink, A. G., *Artificial Islands, Installations...*, *op. cit.*, para. 5, str. 1.

¹⁰⁰ Zohourian, M. A., *The Real Nature...*, *op. cit.*, str. 17.

¹⁰¹ Oude Elferink, A. G., *Artificial Islands, Installations...*, *op. cit.*, para. 1, str. 1.

¹⁰² Nordquist, M. H. (ur.), *United Nations Convention...*, *op. cit.*, str. 584.

¹⁰³ Zohourian, M. A., *The Real Nature...*, *op. cit.*, str. 18; Konvencija i Protokol, *Narodne novine – Međunarodni ugovori*, br. 4/2005.

(članak 1.), dok za potrebe predmetne Konvencije brod označava »svako plovilo koje nije stalno pričvršćeno za morsko dno, uključujući i plovila s dinamičkim uzgonskim pogonom, podvodna plovila i plutajuće naprave« (*sic!*). Uzgred, iz hrvatskog teksta spomenutog Protokola vidljivo je kako se engleski termin *fixed platform* u nazivu Protokola prevodi kao nepokretna platforma, a u tekstu Protokola kao pričvršćena platforma (*sic!*).

U nastavku ćemo nastojati, iz perspektive hrvatskog jezika i na temelju djela hrvatskih autora, sagledati što bi to općenito bio uređaj (*installation*), a što naprava (*structure*) te jesu li sadržajne razlike među njima uopće takve da bi trebale utjecati na eventualne razlike u pobližem normiranju njihova podizanja i korištenja, odnosno uklanjanja. Tako Filipović englesku riječ *installation* prevodi na hrvatski jezik kao instalaciju, uređaj, postrojenje.¹⁰⁴ Anić pak instalaciju u hrvatskom jeziku vidi kao ukupnost instaliranih uređaja, vodova itd. (na primjer, električna, vodovodna instalacija).¹⁰⁵ Također prema Aniću, uređaj podrazumijeva više naprava ili sprava složenih u cjelinu sa zajedničkom funkcijom kojom cjelinom obično rukuje jedna ili manji broj osoba.¹⁰⁶ Anić definira napravu kao jednostavan uređaj koji olakšava obavljanje posla, poput dizanja tereta i sl., a obično se zasniva na primjeni neke zakonitosti, na primjer, kosine, poluge i sl.¹⁰⁷ Spravu pak definira kao predmet koji podešavanjem obavlja radnju za koju je namijenjen, na primjer, optička sprava koja se zasniva na kombinaciji leća poput mikroskopa.¹⁰⁸ Naposljetku, također prema Aniću, postrojenje je kombinacija uređaja na velikom ili otvorenom prostoru namijenjena jednoj radnji (destilaciji i sl.), a kojom obično rukuje više osoba u svakoj fazi rada.¹⁰⁹

Na temelju navedenog zaključujemo kako između uređaja i naprava nema osobite sadržajne, odnosno suštinske razlike. Zajedničko im je da imaju tehničku narav, odnosno funkciju da njihovim funkcioniranjem neposredno ili na daljinu upravlja čovjek, a razliku nalazimo tek u njihovoj složenosti i, moguće, prirodi pogona (mekanika kod uređaja naspram fizike kod naprava). S obzirom na već navedena jezična razmatranja smatramo dvojbenim postojeće razlikovanje, odnosno odvojeno navođenje uređaja i naprava u hrvatskom tekstu Konvencije UN-a o pravu mora i u PZ-u RH, odnosno u cjelokupnoj međunarodnoj literaturi na hrvatskom jeziku. Korištenje termina »naprava« dolazi kao rezultat

¹⁰⁴ Filipović, R. (ur.), *Englesko-hrvatski rječnik*, 19. izdanje, Školska knjiga, Zagreb, 1992., str. 576.

¹⁰⁵ Anić, V., *Rječnik hrvatskoga jezika*, Novi liber, Zagreb, 1991., str. 205.

¹⁰⁶ *Ibid.*, str. 779.

¹⁰⁷ *Ibid.*, str. 368.

¹⁰⁸ *Ibid.*, str. 675.

¹⁰⁹ *Ibid.*, str. 507.

prijevoda engleskog termina *structure*. Prema Longmanu, *structure* znači »nešto što je izgrađeno, osobito nešto veliko, poput zgrade ili mosta«. ¹¹⁰ U tom smislu i Filipović prevodi riječ *structure* na hrvatski jezik, među ostalim, kao strukturu, građevinu, gradnju, zgradu, ali ne i kao napravu (*sic!*). ¹¹¹ Zato smatramo kako nije sasvim adekvatno korištenje hrvatskog termina »naprava« kao prijevoda riječi *structure* iz engleskog teksta članka 60. UNCLOS-a. ¹¹² Smatramo kako bi prikladniji bio termin »objekt« koji Anić koristi kako bi označio »ono što je izgrađeno; gradnja, zgrada«. ¹¹³ Osim jezičnih argumenata, u prilog navedenim vlastitim promišljanjima dodajemo činjenicu da je Rudolf koji je na prostoru bivše SFRJ prvi sustavno pisao o IGP-u, ponegdje navodio upravo termin »objekt« u zagradi iza riječi naprava. ¹¹⁴ Istovjetan primjer nalazimo i u tekstu Dekreta Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika o gospodarskom pojasu od 28. veljače 1984. godine. ¹¹⁵

Zaključno, smatramo kako napravu (objekt) u IGP-u valja razlikovati od umjetnog otoka po kriteriju (ne)gomilanja materijala od morskog dna prema površini, odnosno po kriteriju uklonjivosti, dok kriterij neprimjenjivanja mehanike, kada je riječ o pogonu, na današnjem stupnju općeg tehnološkog razvoja više ne smatramo dovoljno relevantnim za razlikovanje naprava od uređaja. Uređaji i naprave zapravo se sadržajno isprepliću u današnje vrijeme, odnosno među njima u praksi ne postoje opipljive razlike. S druge strane, gledajući sadržaj, držimo kako bi se termin *structure*, preveden na hrvatski jezik kao objekt, mogao koristiti za razne nepokretne platforme na moru na koje se, ovisno o vrsti djelatnosti, stavljaju razne vrste uređaja (i naprava). U nastavku ovog rada nastojat ćemo sva prethodno navedena razmatranja povezati s primjerima iz prakse iskorištavanja OIE-a na moru, kao i s već spomenutim definicijama sadržanima u PZ-u RH, ali i s pojmovima korištenima u nekim drugim propisima RH.

Na temelju članka 60. stavka 3. UNCLOS-a moraju se ukloniti uređaji i naprave koji su napušteni ili se više ne upotrebljavaju za razliku od umjetnih otoka. S obzirom na činjenice, može se raditi o gospodarskoj neisplativosti, trajnom

¹¹⁰ Summers, D. (ur.), *Longman Dictionary of Contemporary English*, Foreign Language Teaching and Research Press, Beijing, 2003., str. 1649.

¹¹¹ Filipović, R. (ur.), *Englesko-hrvatski rječnik*, op. cit., str. 1095.

¹¹² O potrebi usklađivanja korištenja termina u radnim materijalima i nacrtima buduće konvencije i izazovima prevođenja tih termina s engleskog na druge jezike bilo je riječi već tijekom pregovora koji su prethodili usvajanju UNCLOS-a. Vidi United Nations Convention on the Law of the Sea, op. cit. u bilj. 76.

¹¹³ Anić, V., *Rječnik hrvatskoga jezika*, op. cit., str. 394.

¹¹⁴ Rudolf, D., *Morski gospodarski pojas...*, op. cit., str. 72.

¹¹⁵ *Ibid.*, str. 145.

oštećenju, isteku vijeka trajanja (životnog ciklusa) i sl. Ključni rizici povezani s (ne)uklanjanjem uređaja i naprava tiču se sigurnosti plovidbe i utjecaja na morski okoliš i ribarstvo. Zato UNCLOS i obvezuje da se pri uklanjanju vodi računa o nenanošenju štete ribolovu te da se morski okoliš zaštititi pravima i dužnostima drugih država, odnosno drugim legitimnim uporabama mora. Međutim, za razliku od Konvencije o epikontinentskom pojasu iz 1958. (članak 5. stavak 5.), UNCLOS dopušta mogućnost samo djelomičnog uklanjanja uređaja i naprava, što iscrpno objašnjava McDade.¹¹⁶ Tijekom pregovora koji su prethodili usvajanju UNCLOS-a, koncept potpunog uklanjanja bio je zamijenjen konceptom djelomičnog uklanjanja povodom inicijative naftne industrije predstavljene kroz *Oil Industry International Exploration and Production Forum (E&P Forum)*.¹¹⁷ Podnositelj prijedloga formalno je bila Velika Britanija 1980. godine.¹¹⁸ U tome joj se 1981. godine pridružila Kanada.¹¹⁹ U oblikovanju konačnog prijedloga članka 60. stavka 3. UNCLOS-a najveći doprinos ponovno je dala Velika Britanija, dok predmetom glasovanja nije bio prijedlog Francuske da obveza potpunog ili djelomičnog uklanjanja ovisi o dubini mora na kojoj se nalazi uređaj ili naprava.¹²⁰

Vežano uz realizaciju uklanjanja, postoje općeprihvaćeni međunarodni standardi koje je, prema članku 60. stavku 3. UNCLOS-a, usvojila Međunarodna pomorska organizacija (*International Maritime Organization – IMO*) kao nadležna međunarodna organizacija. Među ostalim, prema preporuci IMO-a (broj 3.13 od 1. siječnja 1998. godine pa nadalje) u epikontinentalnom pojasu ili IGP-u ne bi trebao biti postavljen nijedan uređaj ili naprava, osim ako njihov dizajn i konstrukcija nisu takvi da omogućuju njihovo potpuno uklanjanje nakon napuštanja, odnosno prestanka korištenja.¹²¹ Međutim, tu valja imati u vidu kako IMO djeluje isključivo iz perspektive međunarodne plovidbe kao samo jedne od djelatnosti na moru.¹²²

¹¹⁶ McDade, P. V., *The Removal of Offshore Installations and Conflicting Treaty Obligations as a Result of the Emergence of the New Law of the Sea: A Case Study*, *San Diego Law Review*, god. 24 (1987.), br. 3, str. 649.

¹¹⁷ Prölss, A. (ur.), *The United Nations...*, *op. cit.*, str. 469.

¹¹⁸ Nordquist, M. H. (ur.), *United Nations Convention...*, *op. cit.*, str. 582.

¹¹⁹ *Ibid.*, str. 583.

¹²⁰ *Ibid.*

¹²¹ IMO Rezolucija A.672(16), *Guidelines and Standards for the Removal of Offshore Installations and Structures on the Continental Shelf and in the Exclusive Economic Zone*, 19. listopada 1989., <https://wwwcdn.imo.org/localresources/en/KnowledgeCentre/IndexofIMOResolutions/AssemblyDocuments/A.672%2816%29.pdf> (pristup 21. ožujka 2024.).

¹²² Trevisanut, S., Chapter 18 *Decommissioning of Offshore Installations: a Fragmented and Ineffective International Regulatory Framework*, Banet, C. (ur.), *The Law of the Seabed: Access, Uses and Protection of Seabed Resources*, Brill Nijhoff, Leiden, 2020., str. 441.

6. PRIMJENJIVOST PROPISA RH NA UMJETNE OTOKE, UREĐAJE I NAPRAVE U IGP-u

PZ kao najširi pojam koristi »pomorski objekt« koji obuhvaća plovne objekte, plutajuće objekte i nepomične odobalne objekte (članak 5. točka 31.). Sa stajališta teme ovog rada kao primarno relevantne promatramo definicije plutajućeg objekta i nepomičnog odobalnog objekta s namjerom da ih u sadržajnom, odnosno funkcionalnom pogledu povežemo s prethodnim razmatranjima pojmova »umjetnih otoka«, »uređaja i naprava«. Prema PZ-u, plutajući objekt nije namijenjen plovidbi te je stalno privezan ili usidren na moru (članak 5. točka 29.). Primjeri koje PZ navodi, a koji mogu biti relevantni za iskorištavanje OIE-a na moru su plutajući dok, plutajuće skladište i, svakako, plutajuća elektrana (članak 5. točka 29.). Kada je riječ o nepomičnom odobalnom objektu, prema PZ-u radi se o pomorskom objektu koji, također, nije namijenjen plovidbi te je »u potpunosti ili djelomično ukopan u morsko dno ili položen na morsko dno« (članak 5. točka 23.). Kao primjeri navode se objekti za istraživanje i eksploataciju podmorja, podmorski cjevovod itd., a izrijekom se isključuju podmorski kabeli i objekti prometne infrastrukture (podmorski tuneli, mostovi oslonjeni na morsko dno i sl.) (članak 5. točka 23.). Prema tome, i plutajući i nepomični odobalni objekti zadovoljavaju kriterij trajnosti svoje lokacije, odnosno svoje nepokretnosti koji Prölss izdvaja kao zajedničko obilježje uređaja i naprava te umjetnih otoka s obzirom na brodove.¹²³ Izvorna namjera da uređaji i naprave u IGP-u ne obuhvate objekte koji su pokretni u svojem redovitom načinu rada na moru bila je vidljiva već u ranoj fazi pregovora o tekstu UNCLOS-a, među ostalim, iz prijedloga izaslanstva SAD-a.¹²⁴

U Pravilniku o sustavu obilježavanja plovnih putova i objektima sigurnosti plovidbe koji je donesen na temelju članka 54. PZ-a, za označavanje odobalnih objekata koristi se i termin »platforma« napisan u zagradi (članak 21.).¹²⁵ Međutim, Pravilnik o bitnim tehničkim zahtjevima, sigurnosti i zaštiti pri istraživanju i eksploataciji ugljikovodika iz podmorja Republike Hrvatske koji je donesen na temelju Zakona o rudarstvu,¹²⁶ navodi kako su platforme »prema pomorskim propisima tehnički plovni objekti (pokretni odobalni objekti za istraživanje i eksploataciju podmorja) ili nepomični odobalni objekti (nepomični odobalni objekt

¹²³ Prölss, A. (ur.), *The United Nations...*, op. cit., str. 470.

¹²⁴ Nordquist, M. H. (ur.), *United Nations Convention...*, op. cit., str. 575.

¹²⁵ *Narodne novine*, br. 39/2020.

¹²⁶ *Narodne novine*, br. 56/2013, 14/2014, 52/2018, 115/2018, 98/2019, 83/2023.

za istraživanje i eksploataciju podmorja)« (članak 3.).¹²⁷ Dalje se navodi kako se radi izvođenja rudarskih radova platforma »oprema rudarskim postrojenjima, opremom, alatima, uređajima i instalacijama« (članak 4.). Dakle, termini »postrojenja«, »uređaji« i »instalacije« označavaju neke od stvari pomoću kojih se na moru opremaju platforme namijenjene istraživanju i eksploataciji ugljikovodika iz podmorja, a one mogu biti bušaće, eksploatacijske i kompresorske (članak 3.). Premda se važenje Zakona o rudarstvu *ratione loci* proteže na epikontinentalni pojas RH (članak 1. stavak 1.), prethodno navedeni pojmovi, odnosno oprema iz perspektive djelatnosti rudarstva očigledno se koriste i u morskom prostoru koji se nalazi iznad epikontinentalnog pojasa RH, odnosno u IGP-u.

Po kriterijima PZ-a, razne vrste vjetroelektrana na moru mogle bi se, ovisno o primijenjenoj tehnologiji pričvršćivanja, a neovisno o tome što služe istoj svrsi, podvesti ili pod pojam »plutajućeg objekta« ili »nepomičnog odobalnog objekta«. To bi ovisilo, prije svega, o tome je li vjetroelektrana (s obzirom na dubinu mora, odnosno tehnološku izvedbu samog objekta i sl.) stalno usidrena ili je ukopana u morsko dno. Shodno tomu, kada se radi o drugoj potencijalnoj infrastrukturi na moru, poput objekata za desalinizaciju, proizvodnju vodika ili pretvaranje proizvedene električne energije, odnosno za njezino daljnje prenošenje putem podmorskih kabela, a takvi bi se objekti (ovisno o tehnologiji njihova podizanja i stabiliziranja na moru, odnosno ovisno o konkretnoj lokaciji u odnosu na dubinu mora i dr.), također, mogli podvesti ili pod plutajuće ili pod nepomične odobalne objekte. S međunarodnopravnog gledišta, s izuzetkom podmorskih kabela i cjevovoda, u IGP-u bi se radilo, u pravilu, o uređajima i napravama (objektima). S obzirom na prethodno izložena razmatranja, tek rijetko bi se moglo raditi o umjetnim otocima.

Kada je riječ o obvezi uklanjanja iz IGP-a, PZ je u članku 36. propisao obvezu da »pravne ili fizičke osobe kojoj je odobrena gradnja umjetnog otoka, uređaja ili naprave... najkasnije u roku od 30 dana od dana prestanka gradnje ili uporabe« ukloni »svaki morski objekt koji se više ne uporablja ili je napušten, ne uzrokujući štetu ribolovu, zaštiti i očuvanju morskog okoliša ili drugim legitimnim uporabama mora«. ¹²⁸ S obzirom na razlike u međunarodnopravnom statusu umjetnih otoka s jedne strane, a uređaja i naprava s druge strane, nejasno je zašto PZ u kontekstu uklanjanja koristi termin »svaki morski objekt«, umjesto termina »uređaji i naprave«. Budući da u tom članku govori o gradnji umjetnog otoka, uređaja ili naprave, kasnije korištenje generičkog pojma »morski objekt« može navesti na zaključak kako se obveza uklanjanja odnosi i na umjetne otoke.

¹²⁷ *Narodne novine*, br. 52/2010.

¹²⁸ Pomorski zakonik, *op. cit.* u bilj. 28.

S obzirom na to da UNCLOS ne propisuje obvezu uklanjanja umjetnih otoka, ni PZ ne bi trebao dvojiti oko toga.

Imajući u vidu nepostojanje obveze uklanjanja umjetnih otoka u međunarodnom pravu, smatramo kako je preporučljiva restriktivnost u proglašavanju pojedine infrastrukture u IGP-u RH umjetnim otokom. U tom smislu zagovaramo usvajanje definicije umjetnog otoka u PZ-u u skladu s razmatranjima predstavljenim u ovom članku. Posljedično, svi drugi objekti u IGP-u koji ne bi spadali u kategoriju umjetnih otoka i pomorskih plovniha objekata prema nomenklaturi PZ-a, spadali bi pod kategoriju uređaja i naprava te bi za njih vrijedila obveza uklanjanja. S obzirom na potencijalnu dvojnost nekih objekata potrebnih za iskorištavanje OIE-a na moru, u smislu da bi po nomenklaturi PZ-a mogli biti i plutajući i nepomični odobalni objekti, potrebno je obratiti pozornost na poboljšanje hrvatskog normativnog uređenja. Dodatno, zbog potrebe pričvršćivanja plutajućih i nepomičnih objekata na moru važno je i precizno regulirati obveze pravnih i fizičkih osoba (vlasnika, koncesionara, operatera i dr.) s obzirom na pomoćne elemente koji se nalaze ispod površine mora, poput čeličnih konstrukcija i užadi (sajla), betonskih blokova (osobito kada je riječ o temeljima na morskom dnu), pilota, kesona itd.

Uklanjanje uređaja i naprava koje je propisano u UNCLOS-u potrebno je dalje normirati u unutarnjem pravu iz perspektive plovidbe, morskog okoliša i ribolova.¹²⁹ Kao što je već navedeno, RH je to učinila kroz odredbu članka 36. PZ-a. Međutim, obvezu uklanjanja bilo bi korisno u unutarnjim propisima RH pobliže povezati i s pitanjima odgovornosti za štetu, kaznenopravne odgovornosti i dr.¹³⁰ U vezi s tim, smatramo kako odluka o mjeri u kojoj će neki uređaj ili naprava morati biti uklonjen, odnosno koji dijelovi bi eventualno mogli ostati u/na moru, mora počivati na odgovornoj procjeni svih rizika, pri čemu glavni kriterij nipošto ne bi smjela biti ekonomska isplativost (visina troškova) uklanjanja za vlasnika uređaja ili naprave, odnosno državu. Međutim, valja imati u vidu i kako UNCLOS u člancima 60. i 80. postavlja ograničenja već u vezi s podizanjem umjetnih otoka, uređaja i naprava kroz odgovarajuće obveze obalne države.¹³¹

¹²⁹ Ijlstra, T., *Removal of Offshore Installations*, Prinosi za poredbeno proučavanje prava i međunarodno pravo, god. 21 (1990.), br. 24, objavljeno u knjizi Vukas, B. (ur.), *Essays on the New Law of the Sea 2*, Kratis, Zagreb, 1990., str. 76.

¹³⁰ O kaznenopravnim aspektima onečišćenja mora u RH vidi Sokanović, L.; Boko, M., *Marine Pollution in Croatia – Old Questions and New Developments from the Perspective of Criminal Law*, Amižić Jelovčić, P. (ur.), *Zbornik radova 3. međunarodne znanstvene konferencije iz pomorskog prava – ISCML Split 2021*, Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2021., str. 295-310.

¹³¹ Xerri Salamone, A., *The International Legal Regime of Installations at Sea*, Prinosi za poredbeno proučavanje prava i međunarodno pravo, god. 21 (1990.), br. 24, objavljeno u knjizi Vukas, B. (ur.), *Essays on the New Law of the Sea 2*, Kratis, Zagreb, 1990., str. 439.

Zato smatramo kako je i u unutarnjem pravnom poretku uputno voditi računa o svim rizicima već od faze planiranja podizanja uređaja i naprava u IGP-u, a ne samo od faze njihove eksploatacije. Drugim riječima, potrebno je od samog početka jednako štiti sve interese navedene u članku 36. točki c) PZ-a – ribolov, zaštitu i očuvanje morskog okoliša i druge legitimne uporabe mora.

Kada je riječ o drugim odredbama PZ-a, potrebno je ustvrditi kako se prema članku 2. stavku 1. »njegove odredbe koje se odnose na brodove primjenjuju... i na druge pomorske objekte, osim ratnog broda« ako u PZ-u ne bi bilo drugačije određeno. Takva je odredba posebno važna, među ostalim, u vezi s odgovornošću za štetu prouzročenu osobama, stvarima i okolišu. Međutim, odredbe PZ-a o izvanugovornoj odgovornosti vlasnika broda i broдача (glava IV.) za štetu koju brod prouzroči osobama i stvarima izvan broda te okolišu (članak 808. stavak 1.) ipak nisu, s osnova citirane odredbe članka 2. stavka 1., primjenjive na plutajuće i nepomične odobalne objekte. Naime, članak 809. stavak 1. ograničava primjenu odredaba PZ-a o spomenutoj odgovornosti samo na plovne objekte. Prema tome, kada je riječ o odgovornosti za štetu koju prouzroče plutajući i nepomični odobalni objekti, u RH trenutačno ne postoji *lex specialis*, nego se moraju primjenjivati opći propisi, napose Zakon o obveznim odnosima.¹³² S obzirom na specifičnosti takvih objekata i općenito pravni režim IGP-a, poželjno je donijeti posebne propise o izvanugovornoj odgovornosti za štetu. Kada je riječ o šteti prouzročenoj okolišu, valja se pritom rukovoditi temeljnim načelima zaštite i očuvanja morskog okoliša i to načelom prevencije, načelom opreza, načelom onečišćivača plaća i načelom održivog razvitka.¹³³

Prema članku 10. Kaznenog zakona, kazneno zakonodavstvo RH »primjenjuje se na svakoga tko počini kazneno djelo na njezinu području«. ¹³⁴ Osim toga, prema članku 13., Kazneni zakon primjenjuje se i za kaznena djela počinjena izvan RH, a »protiv njezinog pravnog interesa«. ¹³⁵ Tu se, među ostalim, navode pojedina kaznena djela počinjena u zaštićenom ekološko-ribolovnom pojasu, epikontinentalnom pojasu ili na otvorenom moru. Prije svega, vidljiva je potreba proširenja važenja Kaznenog zakona RH *ratione loci* na IGP. Kada je riječ o kaznenim djelima počinjenim u navedenim pojasevima mora, u članku 13. Kaznenog

¹³² *Narodne novine*, br. 35/2005, 41/2008, 125/2011, 78/2015, 29/2018, 126/2021, 114/2022, 156/2022, 155/2023.

¹³³ Seršić, M., *Međunarodnopravna zaštita morskog okoliša*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2003., str. 21.

¹³⁴ *Narodne novine*, br. 125/2011, 144/2012, 56/2015, 61/2015, 101/2017, 118/2018, 126/2019, 84/2021, 114/2022, 114/2023, 36/2024.

¹³⁵ *Ibid.*

zakona navode se kaznena djela onečišćenja okoliša, ispuštanja onečišćujućih tvari s plovnog objekta, ugrožavanja okoliša otpadom, ugrožavanja okoliša postrojenjem te ugrožavanja okoliša radioaktivnim tvarima. Međutim, ne navode se neka druga kaznena djela propisana Kaznenim zakonom, ponajprije kazneno djelo ugrožavanja bukom, vibracijama ili neionizirajućim zračenjem, kao i kazneno djelo uništavanja staništa za koja smatramo da su relevantna sa stajališta moguće izgradnje umjetnih otoka, uređaja i naprava u IGP-u RH, odnosno mogućeg iskorištavanja OIE-a u tom morskome pojasu RH.

U vezi s tim ukazujemo na odredbu članka 39. PZ-a prema kojoj se na svim umjetnim otocima, uređajima i napravama na gospodarskom pojasu RH, među ostalim, primjenjuju i kazneni propisi RH. Pored normativnog uređenja, valja imati u vidu i praktične izazove pronalaženja i procesuiranja počinitelja kaznenih djela protiv okoliša na moru, o čemu pišu Sokanović i Boko.¹³⁶ Zato je, slično kao u Kaznenom zakonu, potrebno i u Zakonu o obalnoj straži RH umjesto ekološko-ribolovnog pojasa ugraditi IGP, odnosno proširiti nadležnost Obalne straže radi nadzora i zaštite i na IGP.¹³⁷ Međutim, na temelju članka 31. Zakona o obalnoj straži RH, ovlaštene osobe Obalne straže raspolažu ovlastima samo za plovne objekte pa se nameće potreba za proširenjem tih ovlasti i na plutajuće, odnosno nepomične odobalne objekte u IGP. Postojeće ovlasti Obalne straže koje bi odgovarajuće trebalo uskladiti s potrebom uvođenja novih objekata u IGP su sljedeće: provjera zastave plovnog objekta, zaustavljanje plovnog objekta, pregled isprava plovnog objekta i provjera istovjetnosti osoba, pregled plovnog objekta, tereta i opreme, pregled osoba, privremeno ograničenje slobode kretanja, privremeno oduzimanje predmeta, davanje upozorenja i naredbi, progon plovnog objekta, uzapćenje i sprovođenje plovnog objekta te uporaba sredstava prisile.¹³⁸

Na primjer, oceanografske plutače koje koristi Državni hidrometeorološki zavod Hrvatske (DHMZ),¹³⁹ a čije je postavljanje u teritorijalnom moru RH započelo tijekom lipnja 2022. godine, predstavljaju samostalne objekte na moru koji na sebi nose sustave za mjerenja meteoroloških, površinskih i dubinskih oceanografskih parametara, pomorsku navigaciju, električno napajanje i telekomunikaciju.¹⁴⁰ Po propisima RH, oni spadaju pod objekte sigurnosti pomorskog

¹³⁶ Sokanović, L.; Boko, M., *Marine Pollution...*, *op. cit.*, str. 309.

¹³⁷ *Narodne novine*, br. 125/2019.

¹³⁸ *Ibid.*

¹³⁹ Vidi *supra* bilj. 49.

¹⁴⁰ Visine su preko sedam metara i težine oko tri tone. Sidre se na različitim dubinama, otprilike na pedeset metara i preko dvjesto metara, imaju sigurnosni perimetar od dvjesto metara i

prometa prema članku 48. stavku 2. Pravilnika o sustavu obilježavanja plovnih putova i objektima sigurnosti plovidbe.¹⁴¹ Objekti sigurnosti plovidbe na koje se odnosi spomenuti Pravilnik nalaze se u unutarnjim morskim vodama i teritorijalnom moru RH, a služe sigurnom odvijanju pomorskog prometa (članak 52. stavak 1. PZ-a). S tim je Pravilnikom regulirano, među ostalim, i označavanje vjetroelektrana na moru – pojedinačnih i skupnih vjetroelektrana na određenom morskom prostoru (članci 25. i 26.). Iz Pravilnika je također vidljivo i kako u vezi s označavanjem vjetroelektrana postoje određene ovlasti lučkih kapetanija, što je razumljivo kada je riječ o unutarnjim morskim vodama i teritorijalnom moru. Međutim, prethodno navedeno upućuje nas na zaključak kako je za ostvarenja režima IGP-a potrebno proširiti prostorno važenje spomenutog propisa ili donijeti novi propis. Spomenute ovlasti kakve imaju lučke kapetanije u području svoje nadležnosti trebale bi se analogno dodijeliti Obalnoj straži RH u vezi s uređajima i napravama, a čija bi se gradnja, rad i uporaba u perspektivi mogla odobriti i u IGP, uključujući spomenute plutače DHMZ-a, vjetroelektrane, odnosno skupine vjetroelektrana itd.

7. AKCESORNI ASPEKTI ISKORIŠTAVANJA OIE-a NA MORU U RH

Iako je primarna svrha ovog rada bavljenje pravnim aspektima predmetne problematike, naše istraživanje pokazalo nam je kako pojedine pravne aspekte nije moguće sveobuhvatno sagledati, odnosno anticipirati bez uvida u razne izazove nepravno karaktera pa i u pojedine akcesorne pravne aspekte. Na primjer, s obzirom na spektar djelatnosti, infrastrukture i opreme u vezi s iskorištavanjem OIE-a na moru, čiji je puni sadržaj i razmjere tek potrebno do kraja identificirati i projicirati, svakako valja računati s mogućnošću nastupanja štetnih posljedica za morski okoliš i za druge korisnike, odnosno za druge gospodarske djelatnosti na moru. Kada je riječ o okolišu, Akcijski plan upućuje buduće nositelje projekata na svjesnost rizika i potrebnih mjera u vezi s rizicima.¹⁴²

Spominju se razni rizici u raznim fazama gradnje, rada i održavanja te dekomisije infrastrukture i opreme, na primjer, mogućnost onečišćenja pri postavljanju temelja za vjetroelektrane, djelovanje topline elektromagnetskih polja podmorskih kabela ovisno o načinu njihova polaganja i kvaliteti materijala

opremljene su tzv. automatskim identifikacijskim sustavom (*Automatic Identification System – AIS*) zbog sigurnosti plovidbe, odnosno imaju interakciju s okolnim plovilima.

¹⁴¹ Pravilnik o sustavu obilježavanja..., *op. cit.* u bilj. 125.

¹⁴² Duić, N. *et al.*, Akcijski plan..., *op. cit.*, str. 33.

itd.¹⁴³ Do onečišćenja okoliša može doći i pri jaružanju pijeska i šljunka.¹⁴⁴ Kako smo to već prethodno istaknuli, NR Kina primjenjuje jaružanje u izgradnji umjetnih otoka. Sa svoje strane dodali bismo i buku koja na pučini zacijelo ne bi smetala ljudima, ali bi mogla škoditi drugim živim organizmima, što je potrebno pravodobno znanstveno istražiti.¹⁴⁵

Zbog postojanja tih i drugih rizika, a u interesu pravne sigurnosti od posebne je važnosti pravodobno, utemeljeno i pažljivo propisati djelatnosti s povećanom opasnošću, kriterije odgovornosti investitora, operatera i dr. za štetu od plutajućih i nepomičnih odobalnih, kao i s njima povezanih plovni objekata, na što Nišević skreće pozornost u svojem znanstvenom radu na srodnu temu.¹⁴⁶ U donošenju propisa, po prirodi stvari, uloga obalne države nezamjenjiva je s osnova suvereniteta u unutrašnjim morskim vodama i teritorijalnom moru, kao i s osnova suverenih prava u IGP-u. Važnost države u poduzimanju svih potrebnih mjera Seršić promatra iz perspektive izbjegavanja međunarodnopravne odgovornosti za prekograničnu štetu prouzročenu onečišćenjem okoliša.¹⁴⁷

Uz uvid u prethodno navedena djela višekratno citiranih znamenitih hrvatskih pravnih pisaca koja su trajno ostavljena donositeljima odluka u RH, korisnicima se pokazuju i neki recentni znanstveni i stručni radovi pojedinih hrvatskih pravnih pisaca mlađih generacija, osobito onih koji se bave teorijom i praksom primjene PZ-a RH. Budući da PZ predstavlja najvažniju pravnu vezu međunarodnog prava mora s unutarnjim pravom RH, neophodno je prepoznavati i sustavno otklanjati sve njegove nedorečenosti. Tako je, na primjer, recentno istraživanje Rukavine pokazalo kako postoji potreba za donošenjem određenih izričitih definicija pa i potreba za jedinstvenim propisom koji bi regulirao postupak i uvjete polaganja podmorskih kabela i cjevovoda.¹⁴⁸ S obzirom na to da su podmorski kabeli, kao i cjevovodi, potencijalna infrastruktura i kod iskorištavanja OIE-a na moru, uključujući IGP, ovim radom također nastojimo pridonijeti

¹⁴³ *Ibid.*, str. 36.

¹⁴⁴ Seršić, M., *Međunarodnopravna zaštita...*, *op. cit.*, str. 127.

¹⁴⁵ O utjecaju podvodne buke na morski okoliš vidi Runko Luttenberger, L. *et al.*, *Environmental Impact...*, *op. cit.* u bilj. 13.

¹⁴⁶ Nišević, I., Plutajući terminal za ukapljeni prirodni plin na otoku Krku – pravni aspekti zaštite morskog okoliša s naglaskom na međunarodno pravo, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, god. 70 (2020.), br. 1, str. 158-159.

¹⁴⁷ Seršić, M., *Međunarodnopravna zaštita...*, *op. cit.*, str. 153.

¹⁴⁸ Rukavina, B., Prilog raspravi o pravnom uređenju polaganja podmorskih kabela i cjevovoda u Republici Hrvatskoj, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, god. 44 (2023.), br. 2, str. 474.

potpunijem prepoznavanju potreba za preciziranjem raznih zakonskih i podzakonskih propisa u vezi s mogućim iskorištavanjem OIE-a, osobito energije vjetra na moru u RH.

Već smo istaknuli kako su znameniti hrvatski međunarodni pravници ustrajali u gledištu da su pitanja vezana uz hrvatski dio Jadranskog mora, a osobito uz IGP, kardinalna pitanja hrvatske vanjske politike.¹⁴⁹ S obzirom na to da Akcijski plan predviđa podizanje infrastrukture za OIE i u teritorijalnom moru RH, a EU ustrajno zagovara te kroz sekundarno pravo nastoji i nametnuti regionalni pristup iskorištavanju OIE-a u Jadranskom moru, što znači da o vanjskopolitičkim aspektima RH treba itekako voditi računa. Naime, EU vidi potencijal za izvoz znatnog dijela proizvedene električne energije i u države bez izlaza na more pa i države nečlanice EU-a.¹⁵⁰ U tom se smislu uloga resora vanjskih poslova u RH pokazuje neophodnom, ponajviše zbog onih država članica EU-a, ali i nekih kandidata za članstvo čija je trajna predanost EU-a povremeno upitna, a strateškijske ambicije za hrvatski dio Jadrana trajno neupitne. Međutim, Akcijski plan apostrofira tek Agenciju za ugljikovodike kao potencijalnu logičnu jedinstvenu točku kontakta za nositelje projekata OIE-a na moru u RH.¹⁵¹ Slično tomu, kako je već istaknuto, INA-i je povjerena vodeća uloga u izradi pripremnih studija za potencijalne odobalne vjetroelektrane na hrvatskom dijelu sjevernog Jadrana.

Agencija za ugljikovodike i INA posjeduju opsežnu i korisnu ekspertizu na polju istraživanja i eksploatacije izvora energije na moru, koja posredno, odnosno uz odgovarajuću usporedbu može bitno potpomoći realizaciji nastojanja vezanih uz iskorištavanje OIE-a na moru, ali unutar jasno definiranog vanjskopolitičkog okvira i uz krovno vođenje resora vanjskih i europskih poslova. U činjenici da se u Odluci o izradi, među javnopravnim tijelima, pravnim osobama i korisnicima prostora kojima je upućen poziv na dostavu zahtjeva za izradu Prostornog plana IGP-a, Ministarstvo vanjskih i europskih poslova RH nalazi se na prvom mjestu, vidimo naznaku poželjnog pristupa. Budući da neke države članice EU-a, osobito sa sjeverozapada i sjevera Europe, posjeduju višegodišnje iskustvo u iskorištavanju OIE-a na moru, logično je posegnuti za tim iskustvima.¹⁵² RH bi tako mogla izbjeći eventualna parcijalna pa i zastarjela normativna,

¹⁴⁹ Ibler, V., *Međunarodno pravo mora...*, *op. cit.*, str. 196.

¹⁵⁰ Europska komisija, Ostvarivanje ambicija EU-a za energiju iz obnovljivih izvora na moru, COM (2023) 668 final od 24. listopada 2023., str. 6, <https://www.sabor.hr/hr/node/27334> (pristup 4. siječnja 2024.).

¹⁵¹ Duić, N. *et al.*, *Akcijski plan...*, *op. cit.*, str. 73.

¹⁵² O potencijalnom projektu iskorištavanja OIE na Sjevernom Jadranu vidi Windfair All in Wind, EU Invests in Preparatory Studies for Offshore Wind Farm in the Northern

a moguće i tehnološka rješenja. Valja biti svjestan i kako neki današnji procesi na polju OIE-a nisu više jednostavni ni za države s mnogo većim iskustvom zbog sve većih troškova, konstrukcijskih zastoja, birokracije, nedostupnosti kritičnih sirovina i dr., što otežava, pa čak i dovodi u pitanje održivost nekih planova.¹⁵³

Kada je EK iz 2007. godine pokrenuo »Integriranu pomorsku politiku za EU«, cilj te politike bio je jačanje tzv. plavog gospodarstva koje obuhvaća sve pomorske gospodarske aktivnosti. Izravan poticaj za takvu politiku bila je gospodarska kriza iz 2010. godine. Drugim riječima, tzv. plavo gospodarstvo postalo je iz perspektive EK-a važan način gospodarskog oporavka i rasta. Pored nastojanja da se kroz tzv. energetske tranzicije s fosilnih goriva na OIE nominalno ublažavaju posljedice globalnih klimatskih promjena, iskorištavanje OIE-a na moru i samo je postalo, u znatnoj mjeri, dijelom paradigme tzv. plavog gospodarstva. Tako su taj segment energetske tranzicije i tzv. plavo gospodarstvo postali međusobno komplementarni u okvirima potreba suvremenog industrijskog društva. U svojem ishodištu imaju isti zajednički nazivnik – poslovni svijet, kapital, trgovinu i sl., odnosno želju za poslovnom održivošću, gospodarskim rastom, zaradom itd. Budući da takav kontekst neizbježno usmjerava poslovne i političke odluke, sveukupna posljedica na globalnoj razini zapravo je izostanak smanjivanja proizvodnje stvari i potrošnje energije, a to znači da se ne smanjuje ni nanošenje štete prirodnom okolišu.¹⁵⁴

Naime, proizvođači vjetroelektrana, solarnih panela i dr., kao proizvođača pomoću kojih bi se trebala ostvariti energetska tranzicija, odnosno ublažiti posljedice klimatskih promjena, prije svega žele ostvariti profit od svoje djelatnosti, kao i oni koji eksploatiraju i prodaju prirodne resurse neophodne u proizvodnji vjetroelektrana, solarnih panela i dr. Za izradu vjetroelektrana potrebni su različiti metali, uključujući rijetke poput litija i one u izobilju poput aluminijska, bakra i dr. Potrebni su i čelik, kobalt, grafit itd. Nalazišta takvih metala u znatnoj se mjeri nalaze u slabo razvijenim državama ili u slabo razvijenim krajevima država na srednjem stupnju razvoja. Zajedničko velikom broju tih država jest manjak propisa, ali i opće kulture u vezi sa zaštitom okoliša. Na primjer, otpadne vode nastale

Adriatic Sea, 5. listopada 2023., <https://w3.windfair.net/wind-energy/news/44085-european-commission-eu-adriatic-sea-wind-farm-offshore-funding-studies-preparatory-feasibility-italy-croatia> (pristup 3. siječnja 2024.).

¹⁵³ Offshore Magazine, 2023 Offshore Wind Special Report, 31. listopada 2023., str. 38, <https://www.offshore-mag.com/renewable-energy/document/14301008/2023-offshore-wind-special-report> (pristup 4. siječnja 2024.).

¹⁵⁴ Pérez, J-L.; Pitron, G., *La face cachée des énergies vertes / The Dark Side of Green Energies*, dokumentarni film, 2020., https://www.youtube.com/watch?v=HLfe8uAGZxU&ab_channel=BrownCronin (pristup 13. ožujka 2024.).

u procesu ekstrakcije spomenutih metala rijetko gdje se temeljito pročišćavaju pa uzrokuju onečišćenje tla, podzemnih voda i dr. Posljedično, drveće se suši, zrak se onečišćuje, poljoprivredne kulture slabo uspijevaju, a kod ljudi dolazi do bolesti srca, pluća i drugih unutarnjih organa te raznih anomalija u organizmu koje se mogu genetski prenijeti na nove naraštaje. Naposljetku, tu je i široka uporaba fosilnih goriva u rudarenju i proizvodnji, na primjer, u željezarama.¹⁵⁵

Prema tome, čista, zelena energija koja se temelji na korištenju modernih tehnologija za iskorištavanje OIE-a u bogatijim državama rezultat je onečišćenja u siromašnijim krajevima svijeta. Drugim riječima, rudno bogatstvo kao sirovina i čista energija kao proizvod ima svoje lice i naličje. Osim toga, premalo proizvedenog se reciklira, dijelom zato što se ne isplati, a dijelom zato što za to ne postoji dovoljno znanja, odnosno potrebne tehnologije. Primjer su pojedini rijetki metali, poput indija, galija, germanija, tantala, selenija i dr. za koje još nisu ovladana znanja potrebna za recikliranje, pa je isplativije novo rudarenje. Na primjer, recikliranje lopatica (elisa) s vjetroelektrana skuplje je od proizvodnje novih lopatica pa se ponekad godinama gomilaju iskorištene lopatice uz potencijal onečišćenja prirodnog okoliša.¹⁵⁶ Može se zaključiti kako obilje vjetroelektrana, solarnih elektrana, električnih automobila i dr., u jednim državama ili skupinama država okupljenih oko zajedničkih političkih, gospodarskih i drugih strategija i ciljeva, uz istodobno ignoriranje ishodišta neophodnih sirovina, na globalnoj razini donosi nepovoljan omjer dobitaka i gubitaka na polju energetske tranzicije, odnosno ublažavanja posljedica klimatskih promjena.

8. ZAKLJUČAK

Nakon proglašenja IGP-a i dovršetka postupka njegova razgraničenja s Republikom Italijom, RH (tijekom pisanja ovog rada) provodi postupak prostornog planiranja svojeg IGP-a. Iako u odnosu na sadržaj svojih suverenih prava, RH za sada ne pokazuje jasno namjeru eksploatirati OIE u IGP, prirodni potencijal za to očigledno postoji, a postoje i određene vidljive poslovne inicijative. Nekima od tih inicijativa prethodila su složena istraživanja i analize, a neke analize i dalje traju, dok potrebu za nekima tek treba afirmirati (na primjer, istraživanja proizvodne buke). Stoga je za očekivati da bi RH u budućnosti ipak mogla pristupiti eksploataciji OIE-a u svojem IGP-u, uključujući korištenje energije vjetra. Tekući postupak prostornog planiranja IGP-a pruža nadležnim državnim tijelima RH

¹⁵⁵ *Ibid.*

¹⁵⁶ *Ibid.*

prilikom za okupljanje stručnjaka raznih specijalnosti i izradu svih potrebnih analiza kroz multidisciplinarni pristup, uključujući sveobuhvatnu analizu ne samo normativnog okvira, nego i raznih akcesornih aspekata iskorištavanja OIE-a na moru. Ključno je cjelovito utvrditi činjenično stanje te postojeće i nedostajuće normativno uređenje čije smo ključne naznake i raznovrsne aspekte nastojali osvijetliti ovim radom. Budući da se radi o suverenim pravima RH, cjelokupni proces mora voditi država koristeći pritom sve instrumente svoje nacionalne moći od kojih je tek jedan pravni.

Pravna analiza kojoj smo pristupili, prije svega, pokazuje kako činjenica proglašenja IGP-a, za razliku od PZ-a, u RH još uvijek nije prepoznata u nekim drugim zakonima, poput Kaznenog zakona i Zakona o obalnoj straži RH u kojima je i dalje riječ o ZERP-u kao sadržajno skromnijem režimu od IGP-a. Isto tako, analiza pokazuje kako unatoč postojanju brojnih odredaba o IGP-u u PZ-u, iz perspektive mogućeg iskorištavanja OIE-a, nedostaju neke odredbe, na primjer, definicija umjetnih otoka koja bi ponajprije bila potrebna sama po sebi, a posredno i u vezi s važnom obvezom uklanjanja uređaja i naprava. Premda su odredbe o IGP-u napisane u PZ-u još 1994. godine, RH je očigledno tek s proglašenjem IGP-a došla u »životnu situaciju« da radi ostvarivanja suverenih prava i jurisdikcije kakve prije nije imala u ZERP-u posegne za oživotvorenjem novih suverenih prava, ali i za izradom dodatnih propisa. Iz okvirnog opisa djelatnosti i pripadajuće infrastrukture za iskorištavanje OIE-a na moru, napose energije vjetra, vidljiva je i potreba za usklađivanjem nazivlja, odnosno definicija koje se nerijetko tiču u osnovi istih sadržaja, ali su pisane iz perspektiva različitih gospodarskih djelatnosti, odnosno resora. To ilustriraju brojni primjeri izloženi u ovom radu koji se tiču odredaba PZ-a, Zakona o rudarstvu, Zakona o istraživanju i eksploataciji ugljikovodika,¹⁵⁷ Zakona o obnovljivim izvorima energije i visokoučinkovitoj kogeneraciji¹⁵⁸ i dr., odnosno raznih podzakonskih propisa.

Bilo bi korisno razmotriti potrebu i mogućnost da se, po uzoru na zakonsko uređenje istraživanja i eksploatacije ugljikovodika u RH, a podložno konačnom sadržaju Prostornog plana IGP-a RH, eventualno donese poseban zakon kojim bi se sveobuhvatno uredilo iskorištavanje OIE-a na moru uključujući u IGP. Naime, tehničke različitosti i specifičnosti raznih uređaja i naprava koji u današnje vrijeme služe iskorištavanju OIE-a na moru, dakle ne samo energije vjetra i ne samo u IGP, očigledno zahtijevaju zaseban pravni režim koji prerasta okvire PZ-a i njegovih podzakonskih propisa. Na primjer, Zakon o istraživanju i eksploataciji ugljikovodika sadržava definicije više desetaka raznih pojmova,

¹⁵⁷ *Narodne novine*, br. 52/2018, 52/2019, 30/2021.

¹⁵⁸ *Narodne novine*, br. 138/2021, 83/2023.

regulira nadležnosti pojedinih tijela, razne registre i njihovo vođenje, postupke nadmetanja, izdavanje dozvola i rješenja, sklapanje ugovora, prava i odgovornosti investitora, podizvođača, operatora i dr., uklanjanje postrojenja i objekata, odgovornost za štetu i naknadu štete, odnosno police osiguranja, inspekcijske nadzore, uključujući prekršajne odredbe itd. S druge strane, Zakon o obnovljivim izvorima energije i visokoučinkovitoj kogeneraciji nije *ratione materiae* postavljen analogno Zakonu o istraživanju i eksploataciji ugljikovodika. Međutim, valja imati u vidu i činjenicu da Zakon o istraživanju i eksploataciji ugljikovodika, unatoč argumentiranim sugestijama pravnih stručnjaka, još uvijek ne sadržava neke važne odredbe, na primjer, o pravnom statusu odobalnih objekata i izvanugovornoj odgovornosti za štetu.¹⁵⁹

Kako bi se ostvarilo potrebno normativno uređenje, bilo da se posegne za nadogradnjom postojećeg normativnog okvira u odnosu na sadržaj i modalitete ostvarivanja svih suverenih prava immanentnih IGP-u ili da se pristupi izradi posebnog zakona, neophodan je usklađen i jedinstveno vođen međuresorni normativni napor kakav bi i općenito trebalo primjenjivati u normiranju složenijih pitanja. Takav pristup bio bi koristan ne samo za potrebe izmjene postojećih ili pripremu novog zakona, nego i pri izradi koherentnog skupa slijednih podzakonskih propisa na poljima pomorstva, energetike, rudarstva, prostornog planiranja i dr., odnosno u vezi s upravno-pravnim (izdavanje dozvola, odobrenja, koncesija itd.), građanskopravnim (pitanja ugovorne i izvanugovorne odgovornosti za štetu itd.) i raznim drugim pravnim pitanjima povezanim s iskorištavanjem OIE-a na moru. Ključno je izbjeći pravne praznine, odnosno popunjavanje tih praznina raznim općim propisima koji ne bi bili adekvatni u odnosu na specifičnosti režima IGP-a, odnosno djelatnosti iskorištavanja OIE-a u tom morskom pojasu. Važnost svih tih pravnih pitanja i aspekata potiče ne samo na izradu adekvatnog normativnog okvira, nego i na daljnju kontinuiranu znanstveno-stručnu obradu predmetne pravne problematike.

Unutarnji pravni poredak kroz koji RH treba štiti svoja suverena prava u IGP-u radi mogućeg budućeg iskorištavanja OIE-a, nužno je graditi na temelju međunarodnog ugovornog i običajnog prava te prema realnim pravnim dosezima zakonodavstva EU-a. Naime, na temelju analize koju smo poduzeli smatramo kako UNCLOS ima primat na ovom polju, a da sekundarno pravo EU-a postavlja političko-normativni okvir u kojemu države članice EU-a suvereno odlučuju o pitanjima sadržajno vezanim uz IGP (s izuzetkom ribarstva) i o

¹⁵⁹ Poblize o tome vidi Tuhtan Grgić, I., O nekim aspektima i implikacijama pravnog statusa odobalnih objekata za istraživanje i eksploataciju ugljikovodika u Republici Hrvatskoj, *Pomorski zbornik*, god. 51 (2016.), br. 1, str. 161-181.

pitanjima vezanim uz tzv. energetska tranziciju, odnosno iskorištavanje OIE-a, kao i o pitanjima prekogranične suradnje, osobito kada je riječ o državama koje nisu članice EU-a. Imajući u vidu nastojanja EU-a na polju energetike, gospodarskih djelatnosti na moru, teritorijalne kohezije i dr., razvidno je kako će RH u nadogradnji svojeg unutarnjeg zakonodavstva morati umješno balansirati između UNCLOS-a i sekundarnog prava, politika i strategija EU-a. S obzirom na trendove na polju jačanja kohezije EU-a, ali i ponekad dvojbene pravne dosege sekundarnog prava EU-a u odnosu na suverenitet i suverena prava država članica, pa tako i u vezi s IGP-om, nužno je sva navedena pitanja čvrsto i kontinuirano analizirati iz perspektive nacionalnih interesa RH. Tako se pitanje IGP-a, kroz materiju obrađenu u ovom radu, iznova potvrđuje kao »kardinalno pitanje hrvatske vanjske politike«, kako su to odavno ustvrdili istaknuti hrvatski međunarodni pravnici.

BIBLIOGRAFIJA

Knjige i poglavlja u knjigama i enciklopedijama:

1. Andrassy, J.; Bakotić, B.; Seršić, M.; Vukas, B., *Međunarodno pravo 1, 2. izmijenjeno izdanje*, Školska knjiga, Zagreb, 2010.
2. Anić, V., *Rječnik hrvatskoga jezika*, Novi liber, Zagreb, 1991.
3. Degan, V. Đ., *Međunarodno pravo mora u miru i u oružanim sukobima*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2002.
4. Filipović, R. (ur.), *Englesko-hrvatski rječnik*, 19. izdanje, Školska knjiga, Zagreb, 1992.
5. Harrison, J., *Making the Law of the Sea: A Study in the Development of International Law*, Cambridge University Press, Cambridge, 2011.
6. Ibler, V., *Međunarodno pravo mora i Hrvatska*, Barbat, Zagreb, 2001.
7. Ibler, V., *Pravo Republike Hrvatske da progłosi svoj isključivi gospodarski pojas*, Ibler, V. (ur.), *Koliko vrijedi međunarodno pravo*, Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija RH, Zagreb, 2006., str. 433–461.
8. Ibler, V., *Što dokazuju nacionalna zakonodavstva o međunarodnom pravnom institutu isključiva gospodarska zona?*, Ibler, V. (ur.), *Koliko vrijedi međunarodno pravo*, Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija RH, Zagreb, 2006., str. 399–409.

9. Ibler, V., *The Changing Law of the Sea as Affecting the Adriatic*, Ibler, V. (ur.), *Koliko vrijedi međunarodno pravo*, Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija RH, Zagreb, 2006., str. 411-432.
10. Ijlstra, T., *Removal of Offshore Installations*, *Prinosi za poredbeno proučavanje prava i međunarodno pravo*, god. 21 (1990.), br. 24, objavljeno u knjizi Vukas, B. (ur.), *Essays on the New Law of the Sea 2*, Kratis, Zagreb, 1990., str. 55-79.
11. Marshall, T., *U okovima geografije*, Znanje, Zagreb, 2018.
12. Münch, F., *Artificial Islands and Installations*, Bernhardt, R.; Macalister-Smith, P.; Max-Planck-Institut für Ausländisches Öffentliches Recht und Völkerrecht (ur.), *Encyclopedia of Public International Law*, North-Holland Publishing Co., Amsterdam, 1992., str. 268-271.
13. Nordquist, M. H. (ur.), *United Nations Convention on the Law of the Sea 1982: A Commentary*, 6. izdanje, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden, 2003.
14. Oude Elferink, A. G., *Artificial Islands, Installations and Structures*, Wolfrum, R. (ur.), *Max Planck Encyclopedia of Public International Law (online edition OUP Oxford, beschikbaar sinds augustus 2008)*, University of Oxford, Oxford, 2008., str. 1-6.
15. Prölss, A. (ur.), *The United Nations Convention on the Law of the Sea: A Commentary*, Bloomsbury Publishing, London, 2017.
16. Rudolf, D., *Morski gospodarski pojas u međunarodnom pravu*, Književni krug, Split, 1988.
17. Schultz-Zehden, A.; Weig, B.; Lukic, I., *Maritime Spatial Planning and the EU's Blue Growth Policy: Past, Present and Future Perspectives*, Zaucha, J.; Gee, K. (ur.), *Maritime Spatial Planning*, Palgrave Macmillan Cham, London, 2019., str. 121-149.
18. Seršić, M., *Međunarodnopravna zaštita morskog okoliša*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2003.
19. Summers, D. (ur.), *Longman Dictionary of Contemporary English*, Foreign Language Teaching and Research Press, Beijing, 2003.
20. Trevisanut, S., *Chapter 18 Decommissioning of Offshore Installations: a Fragmented and Ineffective International Regulatory Framework*, Banet, C. (ur.), *The Law of the Seabed: Access, Uses and Protection of Seabed Resources*, Brill Nijhoff, Leiden, 2020., str. 431-453.
21. Xerri Salamone, A., *The International Legal Regime of Installations at Sea*, *Prinosi za poredbeno proučavanje prava i međunarodno pravo*, god. 21 (1990.), br. 24, objavljeno u knjizi Vukas, B. (ur.), *Essays on the New Law of the Sea 2*, Kratis, Zagreb, 1990., str. 431-450.

22. Vasciannie, S. C., *Land-locked and Geographically Disadvantaged States in the International Law of the Sea*, Clarendon Press, Oxford, 1990.
23. Vidas, D., *Zaštita Jadrana*, Školska knjiga, Zagreb, 2007.
24. Vukas, B., *The Law of the Sea: Selected Writings*, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden, 2004.

Članci:

1. Barić-Punda, V.; Grabovac, I., Pojam otoka u međunarodnom pravu, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 32 (1995.), br. 39-40, str. 105-112.
2. Bennett, N. J. et al., Blue Growth and Blue Justice, Working Paper Series, Working Paper #2020-02, *Institute for the Oceans and Fisheries, University of British Columbia*, 2020., str. 1-25.
3. Faludi, A., Beyond Lisbon: Soft European Spatial Planning, *The Planning Review*, god. 46 (2010.), br. 182, str. 14-24.
4. McDade, P. V., The Removal of Offshore Installations and Conflicting Treaty Obligations as a Result of the Emergence of the New Law of the Sea: A Case Study, *San Diego Law Review*, god. 24 (1987.), br. 3, str. 645-687.
5. Nieuwenhout, C.; Andreasson, L. M., The Legal Framework for Artificial Energy Islands in the Northern Seas, *The International Journal of Marine and Coastal Law*, god. 39 (2024.), br. 1, str. 39-72.
6. Nišević, I., Isključivi gospodarski pojas Republike Hrvatske – što (ni) smo dobili proglašenjem?, *Informator*, br. 6722, Zagreb, 2022., str. 9-12.
7. Nišević, I., Plutajući terminal za ukapljeni prirodni plin na otoku Krku – pravni aspekti zaštite morskog okoliša s naglaskom na međunarodno pravo, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, god. 70 (2020.), br. 1, str. 137-165.
8. Rukavina, B., Prilog raspravi o pravnom uređenju polaganja podmorskih kabela i cjevovoda u Republici Hrvatskoj, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, god. 44 (2023.), br. 2, str. 455-477.
9. Runko Luttenberger, L.; Slišković, M.; Ančić, I.; Ukić Boljat, H., Environmental Impact of Underwater Noise, *Pomorski zbornik*, posebno izdanje, br. 4, 2022., str. 45-54.
10. Sokanović, L.; Boko, M., Marine Pollution in Croatia – Old Questions and New Developments from the Perspective of Criminal Law, Amižić Jelovčić, P. (ur.), *Zbornik radova 3. međunarodne znanstvene konferencije iz pomorskog prava – ISCML Split 2021*, Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2021., str. 295-310.

11. Soons, A. H. A., *Artificial Islands and Installations in International Law*, Occasional Paper #22, *Law of the Sea Institute, University of Rhode Island*, 1974., str. 1-26.
12. Šantek, I.; Ofak, L., *Pravni okvir za obnovljive izvore energije u pravu Europske unije*, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 57 (2020.), br. 3, str. 803-827.
13. Tuhtan Grgić, I., *O nekim aspektima i implikacijama pravnog statusa odobalnih objekata za istraživanje i eksploataciju ugljikovodika u Republici Hrvatskoj*, *Pomorski zbornik*, god. 51 (2016.), br. 1, str. 161-181.
14. Zervaki, A., *Introducing Maritime Spatial Planning Legislation in the EU: Fishing in Troubled Waters?*, *Maritime Safety and Security Law Journal*, god. 1 (2015.), br. 1, str. 95-114.
15. Zohourian, M. A., *The Real Nature of Artificial Islands, Installation and Structures from Perspective of Law of the Sea*, *Asia-pacific Journal of Law, Politics and Administration*, god. 2 (2018.), br. 1, str. 13-26.

Propisi i dokumenti:

1. Direktiva 2014/89/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 23. srpnja 2014. o uspostavi okvira za prostorno planiranje morskog područja, *Službeni list Europske unije*, L 257/135, 28. kolovoza 2014.
2. Europska komisija, *Ostvarivanje ambicija EU-a za energiju iz obnovljivih izvora na moru*, COM (2023) 668 final od 24. listopada 2023., <https://www.sabor.hr/hr/node/27334> (pristup 4. siječnja 2024.).
3. Europska komisija, *Strategija EU-a za iskorištavanje potencijala energije iz obnovljivih izvora na moru za klimatski neutralnu budućnost*, COM (2020) 741 final od 19. studenoga 2020., <https://www.sabor.hr/hr/node/18402> (pristup 4. siječnja 2024.).
4. IMO Rezolucija A.672(16), *Guidelines and Standards for the Removal of Offshore Installations and Structures on the Continental Shelf and in the Exclusive Economic Zone*, 19. listopada 1989., <https://wwwcdn.imo.org/localresources/en/KnowledgeCentre/IndexofIMOResolutions/AssemblyDocuments/A.672%2816%29.pdf> (pristup 21. ožujka 2024.).
5. Kazneni zakon, *Narodne novine*, br. 125/2011, 144/2012, 56/2015, 61/2015, 101/2017, 118/2018, 126/2019, 84/2021, 114/2022, 114/2023, 36/2024.

6. Klima-, Energi- og Forsyningsministeriet, Lov om projektering og anlæg af en energiø i Nordsøen (Act on the Design and Construction of an Energy Island in the North Sea), AKT nr. 2379, 14. prosinca 2021., <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2021/2379> (pristup 5. travnja 2024.).
7. Konvencija o epikontinentskom pojasu, *Narodne novine – Međunarodni ugovori*, br. 12/1994.
8. Konvencija UN-a o pravu mora iz 1982., *Narodne novine – Međunarodni ugovori*, br. 9/2000.
9. Odluka o izradi prostornog plana isključivoga gospodarskog pojasa Republike Hrvatske u Jadranskom moru, *Narodne novine*, br. 2/2024.
10. Odluka o proglašenju isključivog gospodarskog pojasa Republike Hrvatske u Jadranskom moru, *Narodne novine*, br. 10/2021.
11. Odluka o proširenju jurisdikcije Republike Hrvatske na Jadranskom moru, *Narodne novine*, br. 157/2003.
12. Pomorski zakonik, *Narodne novine*, br. 181/2004, 76/2007, 146/2008, 61/2011, 56/2013, 26/2015, 17/2019.
13. Pravilnik o bitnim tehničkim zahtjevima, sigurnosti i zaštiti pri istraživanju i eksploataciji ugljikovodika iz podmorja Republike Hrvatske, *Narodne novine*, br. 52/2010.
14. Pravilnik o sustavu obilježavanja plovnih putova i objektima sigurnosti plovidbe, *Narodne novine*, br. 39/2020.
15. United Nations Convention on the Law of the Sea (UNCLOS), https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf (pristup 5. travnja 2024.).
16. Zakon o istraživanju i eksploataciji ugljikovodika, *Narodne novine*, br. 52/2018, 52/2019, 30/2021.
17. Zakon o obalnoj straži Republike Hrvatske, *Narodne novine*, br. 125/2019.
18. Zakon o obnovljivim izvorima energije i visokoučinkovitoj kogeneraciji, *Narodne novine*, br. 138/2021, 83/2023.
19. Zakon o obveznim odnosima, *Narodne novine*, br. 35/2005, 41/2008, 125/2011, 78/2015, 29/2018, 126/2021, 114/2022, 156/2022, 155/2023.
20. Zakon o potvrđivanju Konvencije o suzbijanju protupravnih čina usmjerenih protiv sigurnosti pomorske plovidbe iz 1988. godine i Protokola o suzbijanju protupravnih čina usmjerenih protiv sigurnosti nepokretnih platformi smještenih iznad epikontinentalnog pojasa iz 1988. godine, *Narodne novine – Međunarodni ugovori*, br. 4/2005.

21. Zakon o potvrđivanju Ugovora između Republike Hrvatske i Talijanske Republike o razgraničenju isključivih gospodarskih pojaseva, *Narodne novine – Međunarodni ugovori*, br. 3/2024.
22. Zakon o prostornom uređenju, *Narodne novine*, br. 153/2013, 65/2017, 114/2018, 39/2019, 98/2019, 67/2023.
23. Zakon o rudarstvu, *Narodne novine*, br. 56/2013, 14/2014, 52/2018, 115/2018, 98/2019, 83/2023.

Mrežni izvori:

1. Chatham Partners LLP, *Offshore Wind in High Seas: Unlimited Potential beyond National Control?*, Hamburg, 2019., <https://chatham.partners/site/assets/files/1031/chatham-partners-offshore-wind-farms-in-high-seas.pdf> (pristup 8. ožujka 2024.).
2. CMI News Letter, *News from the Canadian Maritime Law Association – The Draft Convention on Offshore Units, Artificial Islands and Related Structures*, br. 1, siječanj/travanj 2004., <https://comitemaritime.org/wp-content/uploads/2018/06/2004-1.pdf> (pristup 2. travnja 2024.).
3. Državni hidrometeorološki zavod, *Projekt METMONIC: Postavljena je prva meteorološko-oceanografska plutača*, 6. lipnja 2022., https://meteo.hr/objave_najave_natjecaji.php?section=onn¶m=objave&el=priopcenja&daj=pr06062022 (pristup 12. ožujka 2024.).
4. Duić, N. *et al.*, *Akcijski plan za obnovljive izvore energije na moru u Republici Hrvatskoj*, Fakultet strojarstva i brodogradnje (FSB) Sveučilišta u Zagrebu, OIKON d.o.o. – Institut za primijenjenu ekologiju, udruga »Pokret otoka«, gospodarsko-interesno udruženje OIE Hrvatska, Europska banka za obnovu i razvoj (EBRD), svibanj 2023., <https://oie.hr/wp-content/uploads/2023/05/Akcijski-plan-za-obnovljive-izvore-web71.pdf> (pristup 3. siječnja 2024.).
5. European Commission – European Climate, Infrastructure and Environment Executive Agency, *CEF Energy: EU Invests in Preparatory Studies for Offshore Windfarm in the Northern Adriatic Sea*, 8. svibnja 2023., https://cinea.ec.europa.eu/news-events/news/cef-energy-eu-invests-preparatory-studies-offshore-wind-farm-northern-adriatic-sea-2023-05-08_en (pristup 9. ožujka 2024.).
6. Foxwell, D., *UPDATED: Approval Sought to Begin Building Green Energy Hub in Adriatic, Riviera*, 19 veljače 2021., <https://www.rivieramm.com/news-content-hub/news-content-hub/approval-sought-for-offshore-wind-solar-green-hydrogen-project-in-adriatic-63679> (pristup 14. ožujka 2024.).

7. Offshore Magazine, Offshore Ravenna Wind Farm Combined with Floating Solar Technology, 25. kolovoza 2020., <https://www.offshore-mag.com/renewable-energy/article/14182294/offshore-ravenna-wind-farm-combined-with-floating-solar-technology> (pristup 14. ožujka 2024.).
8. Offshore Magazine, 2023 Offshore Wind Special Report, 31. listopada 2023., <https://www.offshore-mag.com/renewable-energy/document/14301008/2023-offshore-wind-special-report> (pristup 4. siječnja 2024.).
9. Paris, T., Što nam donosi isključivi gospodarski pojas?, *Burza nautike*, BN 233, 2. veljače 2021., https://www.burzanautike.com/hr/sto_nam_donosi_iskljucivi_gospodarski_pojas/6611/81 (pristup 8. ožujka 2024.).
10. Pérez, J-L.; Pitron, G., La face cachée des énergies vertes / The Dark Side of Green Energies, dokumentarni film, 2020., https://www.youtube.com/watch?v=HLfe8uAGZxU&ab_channel=BrownCronin (pristup 13. ožujka 2024.).
11. VindØ, The World's First Energy Island, <https://www.windisland.dk/> (pristup 16. ožujka 2024.).
12. Windfair All in Wind, EU Invests in Preparatory Studies for Offshore Wind Farm in the Northern Adriatic Sea, 5. listopada 2023., <https://w3.windfair.net/wind-energy/news/44085-european-commission-eu-adriatic-sea-wind-farm-offshore-funding-studies-preparatory-feasibility-italy-croatia> (pristup 3. siječnja 2024.).

Summary:

NORMATIVE CHALLENGES IN THE EXPLOITATION OF WIND ENERGY IN THE EXCLUSIVE ECONOMIC ZONE OF THE REPUBLIC OF CROATIA

The purpose of this research is to identify the normative, as well as accessory, both legal and non-legal, challenges in the implementation of the United Nations Convention on the Law of the Sea of 1982 (UNCLOS), the EU's legislation, and the internal law of the Republic of Croatia concerning the possible exploitation of renewable energy sources, especially wind energy at sea in Croatia, with particular focus on the exclusive economic zone (EEZ). Based on insights into professional literature and the practice of other states, the author draws a projection of the content of the activity and the infrastructure necessary for the exploitation of wind energy at sea, observing them through the prism of spatial planning and their coexistence with other maritime economic activities. When analysing the content and legal reach of the UNCLOS and the Croatian Maritime Code, particularly regarding artificial islands, installations and structures, the author primarily examines the links with Croatian regulations concerning navigable, floating, and stationary offshore maritime objects. Indirectly, the author touches upon the related issues of dangerous activities, liability for damage, criminal responsibility, and maritime supervision. He concludes that the normative framework of the Republic of Croatia should be complemented with respect to the exclusive economic zone, and should be harmonised inter-departmentally at both a legal and by-law level, especially regarding the definitions of basic terms. The author observes the EU's efforts in the field of energy transition through an analysis of the EU's policies, strategies and secondary law concerning the blue economy, maritime spatial planning, and transboundary and regional cooperation. He draws a conclusion about the primacy of the UNCLOS, and the sovereign rights of the Republic of Croatia in its EEZ, as well as about the realistic reach of the EU's secondary law. Considering the EU's political and economic efforts regarding the EEZs of its Member States, the author advocates the active involvement of the Republic of Croatia in all ongoing processes to protect its national interests in accordance with its geopolitical position and maritime, Adriatic orientation.

Keywords: *Adriatic Sea; exclusive economic zone; artificial islands; renewable energy sources; wind energy; European Union.*